

Binnenstadsmonitor

editie 2010 / 2011

www.mkbdeventer.nl

VCOD

Vereniging Commercieel
Onroerend goed Deventer binnenstad

gemeente
Deventer

Rabobank

Rabobank investeert graag in ondernemerschap.

Als coöperatieve bank gelooft de Rabobank heilig in de kracht van het collectief. Juist voor ondernemers. Daarom delen we graag onze kennis en know how met u. Brengen we ondernemers met elkaar in contact. En komen we met oplossingen die niet alleen vandaag, maar ook morgen waardevol zijn. Dat is de gedachte. Dat is het idee.

Het idee is dat je samen meer bereikt.

Rabobank. Een bank met ideeën.

Samenvatting

Inleiding

Alle uiteenlopende aanwezige functies maken de Deventer binnenstad tot wat zij is. Ook in het ambitiedocument '*Deventer: een bericht aan de stad*' (juni 2010), dat het kader vormt voor toekomstige ontwikkelingen in de binnenstad, wordt de binnenstad als één functioneel gebied beschouwd. Het versterken van de kwaliteiten en de onderlinge samenhang is een belangrijke voorwaarde voor een levendige en veelzijdige binnenstad, aldus het ambitiedocument. Met deze editie van de binnenstadsmonitor maken we opnieuw inzichtelijk hoe de binnenstad ervoor staat. Zodoende komen aandachtspunten naar voren waar de binnenstad zich op kan verbeteren.

De binnenstad van Deventer staat in dit rapport centraal. Dit gebied wordt grofweg begrensd door de IJssel, de Singels en de Wilhelminabrug. Ook de Houtmarkt, de Boreel en het Stationsplein worden in deze monitor tot de binnenstad gerekend.

Alhoewel de monitor in eerste instantie gericht is op ondernemers, pandeigenaren, bestuurders en investeerders, kunnen ook andere geïnteresseerden hun voordeel doen met de geboden informatie.

Wonen in de binnenstad

- Ruim 5.000 mensen wonen in de binnenstad, verdeeld over 2.800 huishoudens.
- Deze huishoudens kenmerken zich als relatief klein: 54% is alleenstaand en de gemiddelde huishoudensgrootte is 1,86 (Deventer: 2,4).
- Daarnaast wijkt de leeftijdsopbouw in de binnenstad voor de twee jongste leeftijdsklassen duidelijk af van het gemiddelde beeld in de gemeente. Het aandeel 0-19 jarigen is met circa 14% twee keer zo klein als het Deventer gemiddelde. Het aandeel 20-29 jarigen is daarentegen in de binnenstad twee keer zo groot als het Deventer gemiddelde.
- De woningvoorraad in de binnenstad wordt gedomineerd door woningen in de huursector: 67% van de woningen wordt verhuurd, 33% wordt bewoond door de eigenaar. Gemeentebreed is de verhouding respectievelijk 46% en 54%.
- Ruim de helft van de woningen in de binnenstad is gebouwd voor de oorlog, een kwart is gebouwd tussen 1975-1989.
- De capaciteit van bijzondere woongebouwen in de binnenstad is wederom toegenomen, tot 271 plaatsen in totaal.

Economische structuur Deventer binnenstad

- Het aantal vestigingen van bedrijven en instellingen in de binnenstad blijft groeien: van 993 in 2008 naar 1.036 vestigingen in 2010.
- Enkele sectoren laten een groei zien van het aantal vestigingen. Het gaat om de volgende sectoren : bouwnijverheid, horeca, advisering en onderzoek, gezondheidszorg en cultuur.
- Maar er zijn ook sectoren waarvan het aantal vestigingen in de binnenstad afneemt: groot- en detailhandel, financiële instellingen en overige dienstverlening.
- Na een daling van de werkgelegenheid in 2008-2009, is in 2010 de werkgelegenheid in de binnenstad weer toegenomen.
- Met name in de horeca en de sector verhuur en handel in onroerend goed is de werkgelegenheid toegenomen.
- De ontwikkeling van het aantal vestigingen en het aantal werkzame personen in de binnenstad blijft echter enigszins achter bij het gemiddelde beeld in Deventer.

Detailhandel in de binnenstad

- Het aantal detailhandelsvestigingen neemt de laatste drie jaar af: van 341 vestigingen in 2008, naar 332 vestigingen in 2009 om in 2010 verder af te nemen naar 321 vestigingen.
- Deze afname doet zich in bijna alle branchegroepen voor, met uitzondering van de branchegroep overig.
- Mode en luxe blijft veruit de meest aanwezige branchegroep in de binnenstad.

- Vrijdags telt de markt 70 kramen, zaterdags zijn dit er 50. De helft van alle vaste standplaatshouders verkopen dagelijkse producten, zoals groente en fruit, kaas en persoonlijke verzorgingsproducten.
- In oktober 2010 stonden 47 panden leeg, met een gezamenlijk wvo van 6.416m².
- In september 2010 zijn 216.700 weekbezoekers geteld in de binnenstad, dit is drie procent minder dan een jaar eerder.
- De gemiddelde penetratiegraad in de Deventer binnenstad is 23%, op het drukste punt is dit 81%.
- De regionale functie van de vrijdag- en zaterdagmarkt is beperkt: 12% komt van buiten Deventer.
- In de Korte en Lange Bisschopstraat, Smedenstraat, Broederenstraat en de Engestraat is de onderkant van de huurprijzenbandbreedte verschoven: deze is in 2011 circa tien procent lager.

Uit in de Deventer binnenstad

- Slechte weersomstandigheden hebben ertoe geleid dat in 2009 de bezoekersaantallen van de Boekenmarkt en het Dickensfestijn sterk lager waren dan voorgaande jaren (-40%).
- Deventer op Stelten trok daarentegen 10.000 meer bezoekers dan een jaar eerder.
- Het aantal bezoekers van een groot aantal culturele instellingen is in 2009 toegenomen. Belangrijkste trekker is de bioscoop, gevolgd door de Bergkerk.
- Meer niet-Deventenaren (+1,6%) hebben de binnenstad bezocht, ook hebben zij per persoon vaker een bezoek afgelegd ten opzichte van 2009.
- Funshoppen is de meeste genoemde belangrijkste reden om een bezoek aan Deventer te brengen (40%), gevolgd door een bezoek voor een lunch of diner (10%) of een stadswandeling (10%).

Voorzieningen in de binnenstad

- De Centrale Bibliotheek van de Openbare Bibliotheek Deventer (OBD) is gevestigd aan de Brink en telt ruim 9.800 leden. Jaarlijks lenen de leden bijna 400.000 boeken en niet-boeken. Dit is 41% van alle uitleningen bij de OBD.
- Het aantal cursisten bij de Leeuwenkuil is de laatste vijf cursusjaren redelijk stabiel: namelijk tussen de 2.400 en 2.500 cursisten.
- Het aantal leerlingen dat in de binnenstad onderwijs volgt (2.076) laat de laatste jaren een licht dalende trend zien.
- Op een gemiddelde werkdag in 2009 maakten volgens de NS bijna 19.000 reizigers gebruik van het station Deventer, dit is 21% meer dan in 2004. Ten opzichte van 2008 is dit aantal echter nagenoeg gelijk gebleven.
- In de binnenstad heeft 70-80% van de 18-plussers één of meerdere auto's. Circa 70% hiervan ervaart parkeerproblemen.
- Van de bezoekers aan de binnenstad vindt 60% de bereikbaarheid per auto goed. Indien men gaat winkelen in de binnenstad, dan parkeert men vooral in de Centrumgarage Sijzenbaan. Gaat men uit, dan kiest men vooral voor het parkeerterrein Pikeursbaan.

Veiligheid in de binnenstad

- Twintig procent van de ondernemers heeft zich in het afgelopen jaar wel eens onveilig gevoeld in het bedrijf, een gelijk aandeel is wel eens daadwerkelijk bedreigd.
- Het meeste overlast ervaart men van (brom)fietsers die door de winkelstraten en passages rijden, gevolgd door foutgeparkeerde (brom)fietsen.
- Met name tijdens de uitgaansmomenten (dinsdag-, vrijdag- en zaterdagavond) ervaart men overlast.
- De helft van alle ondernemers is het afgelopen jaar slachtoffer geweest van (winkel)diefstal.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Voorwoord.....	4
Inleiding.....	5
1. Wonen in de binnenstad	7
2. Economische structuur Deventer binnenstad.....	10
3. Detailhandel in de binnenstad.....	14
4. Uit in de Deventer binnenstad.....	25
5. Overige voorzieningen in de binnenstad	30
6. Veiligheid in de binnenstad	34

Voorwoord

Voor het derde jaar op rij mogen wij u de hernieuwde Deventer Binnenstadsmonitor aanbieden. Deze monitor is een coproductie van MKB Deventer en de gemeente Deventer, met medewerking van de Vereniging Commercieel Onroerend goed Deventer binnenstad (VCOD) en het Deventer Binnenstadsmanagement.

De opzet van de Binnenstadsmonitor heeft een integraal karakter. Naast veel informatie over de detailhandel is ook weer veel informatie te vinden over andere economische functies in de binnenstad. Maar de binnenstad is natuurlijk veel meer: voor een groot aantal Deventenaren is het bovenal een woongebied, het biedt ruimte aan een groot aantal evenementen en het is een belangrijke bestemming voor toeristen. Ook andere aspecten zijn bepalend voor de beleving en kwaliteit van de binnenstad, waaronder parkeren en veiligheid. Al deze onderwerpen komen aan bod in de Binnenstadsmonitor.

Door de brede opzet biedt de monitor een bron van informatie voor verschillende partijen die betrokken zijn bij de binnenstad. Alhoewel dit naslagwerk in eerste instantie gericht is op ondernemers, pandeigenaren, bestuurders en investeerders, kunnen ook andere geïnteresseerden hun voordeel doen met de geboden informatie.

Wij hopen dat de Binnenstadsmonitor uw beeld van de Deventer binnenstad verder zal verrijken, want we mogen in Deventer met recht trots zijn op onze prachtige binnenstad!

Tot slot een woord van dank aan de Rabobank Deventer voor opnieuw haar bijdrage aan de totstandkoming van deze Binnenstadsmonitor.

Wij wensen u veel leesplezier.

Marc Jan Ahne
Wethouder Economische Zaken

Henk Scharp
Voorzitter MKB Deventer

Harrie Huiskes
Voorzitter VCOD

Ad van Wezenbeek
Voorzitter Deventer Binnenstadsmanagement

Inleiding

De Deventer binnenstad heeft voor iedereen een andere betekenis. Voor de één is het een plek om te wonen, voor de ander een plek om te ondernemen of te werken en voor nog weer een ander is het een plek om te recreëren, ontspannen of om te winkelen. Al deze functies tezamen geven vorm aan onze binnenstad. Ook in het ambitiedocument 'Deventer: een bericht aan de stad' (juni 2010), dat het kader vormt voor toekomstige ontwikkelingen in de binnenstad, wordt de binnenstad als één functioneel gebied beschouwd. Kernpunten zijn onder meer een verrassend voorzieningenaanbod in een historische en ontspannen setting en een unieke ligging aan de IJssel. Het versterken van deze kwaliteiten en de onderlinge samenhang is een belangrijke voorwaarde voor een levendige en veelzijdige binnenstad, aldus het ambitiedocument.

Binnenstadsmonitor als vinger aan de pols bij verwezenlijking ambitie

Alle verschillende aanwezige elementen maken de Deventer binnenstad tot wat zij is. Vanuit die brede optiek – en in het licht van de geformuleerde ambitie – is het dan ook gewenst om inzichtelijk te maken hoe de binnenstad ervoor staat. Met deze editie van de binnenstadsmonitor maken we daarom opnieuw de balans op. Zodoende komen aandachtspunten naar voren waar de binnenstad zich op kan verbeteren.

Doelgroepen binnenstadsmonitor

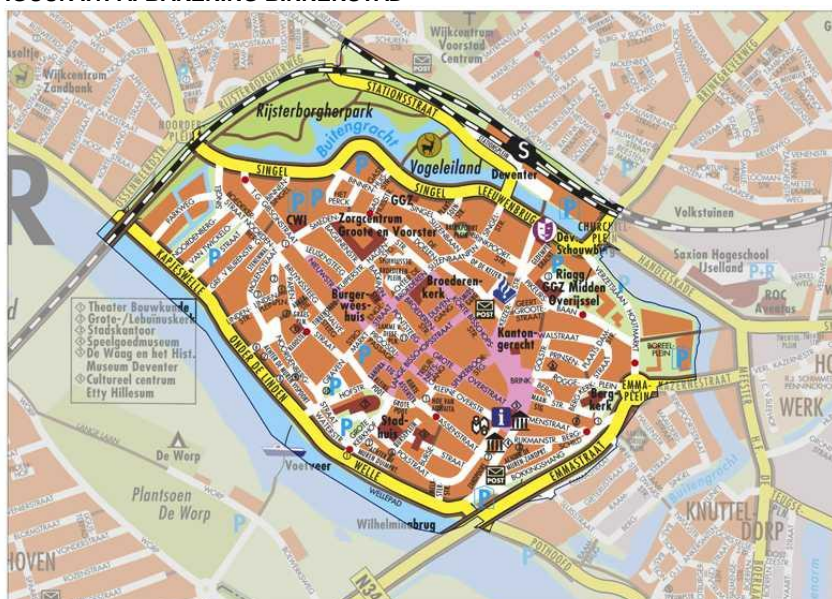
De monitor is in eerste instantie gericht op (organisaties van) ondernemers, pandeigenaren, bestuurders en investeerders:

- Huidige ondernemers krijgen inzichtelijk hoe de binnenstad in economisch opzicht functioneert. Dit kan prikkelen tot een (gezamenlijke) inzet om de binnenstad op bepaalde punten te verbeteren.
- Voor ondernemers die zich in de Deventer binnenstad willen vestigen en andere investeerders, geeft de monitor een beeld van het ondernemers- en investeringsklimaat.
- Het gemeentebestuur gebruikt de monitor om beleid te maken en bij te sturen.

Afbakening binnenstad

De binnenstad van Deventer staat in dit rapport centraal. Dit gebied wordt grofweg begrensd door de IJssel, de Singels en de Wilhelminabrug. Dat komt neer op: Parkweg – Singel – Leeuwenbrug – Verzetslaan – Houtmarkt – Bokkingshang – Zandpoort – Welle – Kapjeswelle. Ook de Houtmarkt, de Boreel en het Stationsplein worden in deze monitor tot de binnenstad gerekend.

FIGUUR I.1: AFBAKENING BINNENSTAD

Bron: Gemeente Deventer

Leeswijzer

De binnenstadsmonitor is als volgt opgebouwd:

- Hoofdstuk 1 gaat in op de woonfunctie van de binnenstad. Hoe is de samenstelling van de bevolking en de woningvoorraad vergeleken met het gemeentelijk gemiddelde?
- De economische structuur van de binnenstad staat centraal in hoofdstuk 2.
- Een belangrijk onderdeel van de binnenstad is de detailhandel. Deze wordt dan ook uitgebreid behandeld in hoofdstuk 3.
- Uitgaan in de Deventer binnenstad staat centraal in hoofdstuk 4.
- In hoofdstuk 5 komen een aantal algemene voorzieningen aan de orde die in de binnenstad gevestigd zijn. Denk hierbij aan de bibliotheek, onderwijs en openbaar vervoer.
- De monitor besluit in hoofdstuk 6 met het onderwerp veiligheid.

1. Wonen in de binnenstad

Met ruim 5.000 bewoners is de binnenstad, naast een winkel- en centrumgebied, vooral ook een woongebied. De binnenstad heeft, op de Oude Zandweerd na, de hoogste bevolkingsdichtheid van de gemeente Deventer. Een beschouwing van de binnenstad als woongebied mag dan ook niet ontbreken in deze binnenstadsmonitor.

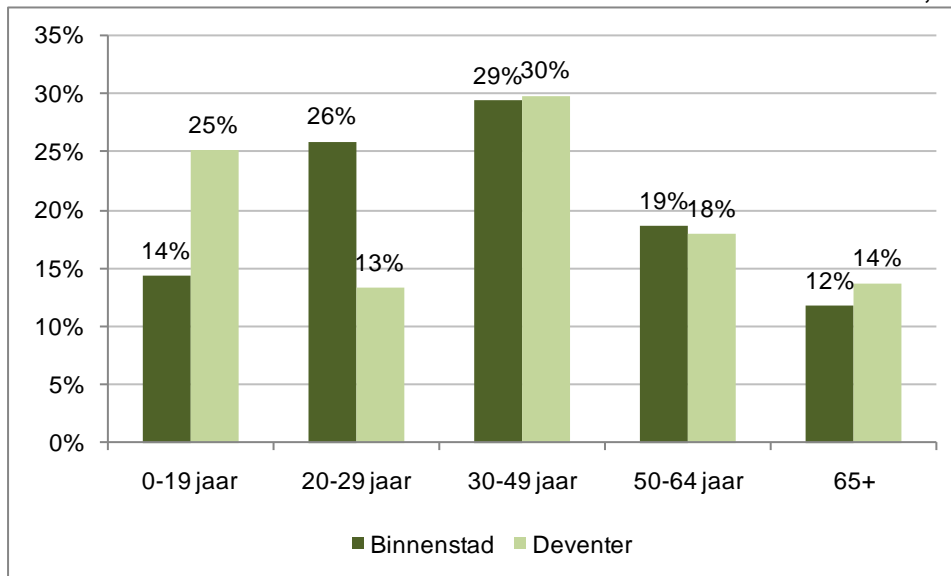
1.1 De bewoners van de binnenstad

We starten de beschrijving van de binnenstad als woongebied met een blik op de bewoners zelf. Hoe oud zijn ze en in wat voor een soort huishouden leven zij?

Jongvolwassenen bovengemiddeld aanwezig in de binnenstad

De jongvolwassenen zijn bovengemiddeld vertegenwoordigd in de binnenstad. Is in de gehele gemeente 13% van de inwoners tussen de 20 en 29 jaar, in de binnenstad is dit twee keer zo veel met 26%. De groep jeugdigen in de leeftijd van 0-19 jaar is daarentegen bijna de helft zo klein als het Deventer gemiddelde, te weten 14% tegenover 25%. Voor de overige leeftijdsklassen geldt dat de verdeling in de binnenstad nagenoeg overeenkomt met het gemiddelde in de gemeente.

FIGUUR 1.1: BEVOLKINGSSAMENSTELLING IN DE BINNENSTAD EN DEVENTER, 1-1-2011

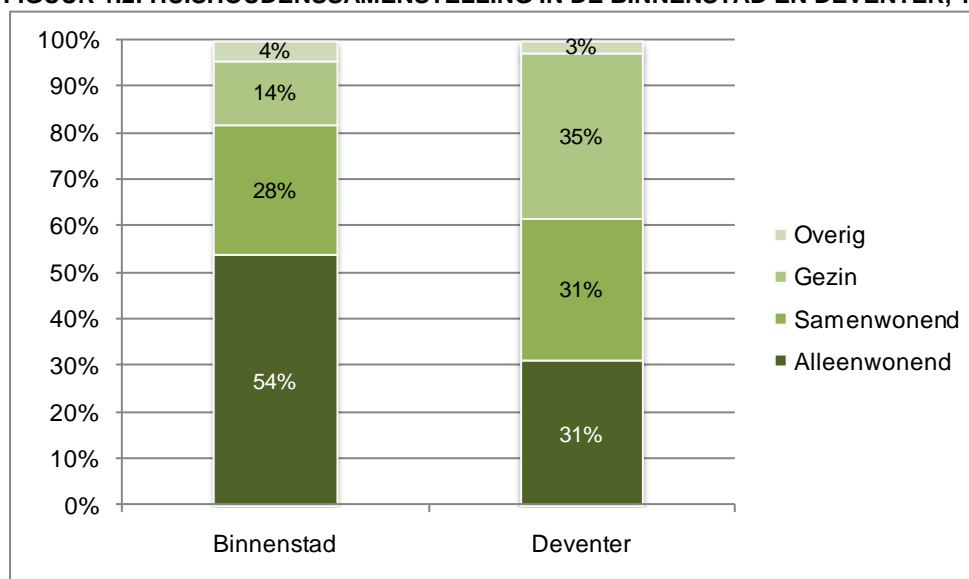
Bron: Gemeente Deventer

Weinig gezinnen, veel alleenwonenden in de binnenstad

De binnenstad telt 2.800 huishoudens, waarvan meer dan de helft bestaat uit alleenwonenden. Dit is aanzienlijk meer dan het gemiddelde in Deventer van circa dertig procent. Het aandeel gezinnen is met veertien procent daarentegen beduidend lager dan het Deventer gemiddelde. In vergelijking met 2010 is de huishoudenssamenstelling in de binnenstad gelijk gebleven. Het relatief grote aantal alleenwonenden en het kleine aantal gezinnen in de binnenstad zijn van invloed op de gemiddelde huishoudensgrootte. Bestaat een gemiddeld huishouden in Deventer uit 2,40 personen, in de binnenstad telt een huishouden gemiddeld 1,86 leden.

Het verschil in het huishoudensprofiel wordt verklaard door het woonmilieu van de binnenstad. Door de levendige(re) omgeving met in het algemeen kleinere woningen zijn gezinnen minder snel geneigd zich in dit deel van de stad te vestigen. Alleenwonenden voelen zich juist vaker wel tot een dergelijke woonmilieu aangetrokken. De beduidend andere huishoudenssamenstelling is typerend voor een binnenstad: ook andere binnensteden in Nederland verschillen op dit punt van het gemiddelde beeld.

FIGUUR 1.2: HUISHOUDENSAMENSTELLING IN DE BINNENSTAD EN DEVENTER, 1-1-2011

Bron: Gemeente Deventer

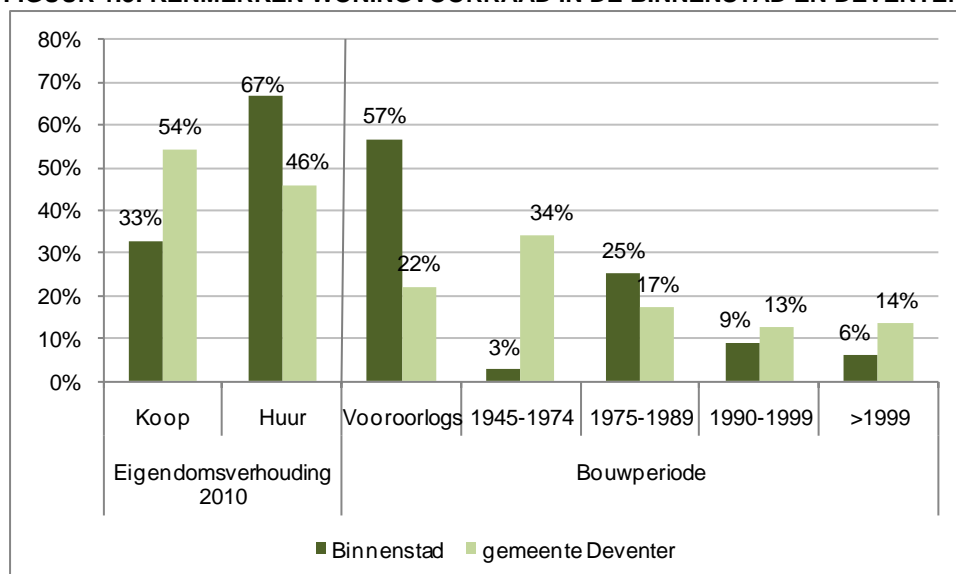
1.2 De woningvoorraad van de binnenstad

Na kennis gemaakt te hebben met de bewoners van de binnenstad kijken we nu naar de woningen waarin deze mensen wonen. Zijn ze eigenaar van hun woning of huren ze vooral? Hoe oud zijn de woningen waarin ze wonen en in welk woningtype wonen ze?

Vooral huurwoningen in de binnenstad

De woningvoorraad in de binnenstad bedraagt 2.827 woningen. Tweederde van de woningen valt onder de huursector: 67% van de woningen wordt verhuurd, 33% wordt bewoond door de eigenaar. Gemeentebreed is de verhouding respectievelijk 46% en 54%.

FIGUUR 1.3: KENMERKEN WONINGVOORRAAD IN DE BINNENSTAD EN DEVENTER, 1-1-2010

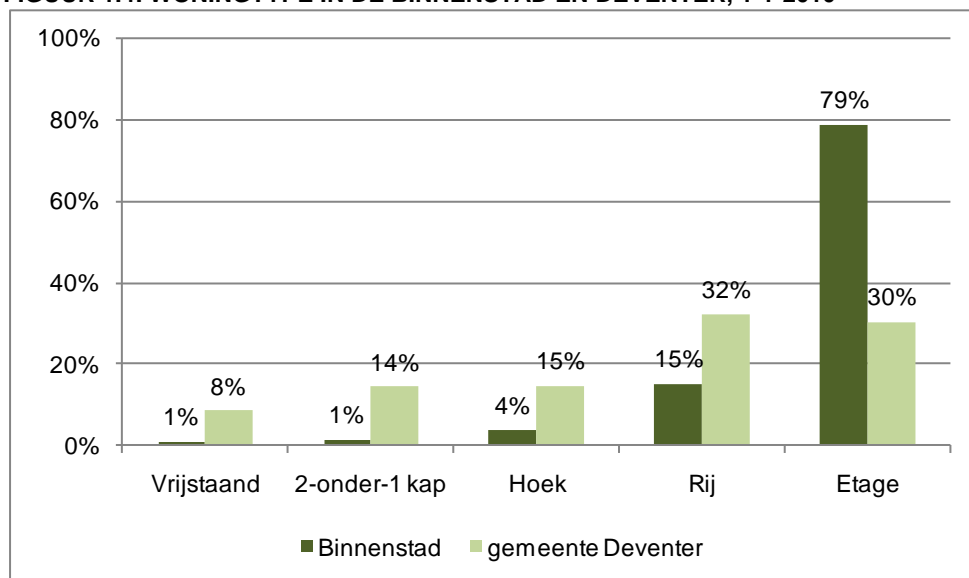
Bron: Gemeente Deventer

Ruim de helft van de woningen in de binnenstad is gebouwd voor de oorlog. In de eerste dertig jaar na de Tweede Wereldoorlog heeft de woningbouw in de binnenstad nagenoeg stilgelegen, dit in tegenstelling tot de rest van de gemeente. In de periode 1975-1989 trok de woningbouw in de binnenstad sterk aan, om na 1989 weer achter te blijven op het gemeentebrede beeld.

Vier op de vijf woningen in de binnenstad etagewoning

De overgrote meerderheid van de woningen in de binnenstad betreft etagewoningen: tachtig procent van de woningen valt onder dit type. Gemeentebreed is dit aandeel niet hoger dan dertig procent. Rijwoningen maken voor vijftien procent deel uit van de woningbouw in de binnenstad. Vrijstaande woningen, 2-onder-1-kap woningen en hoekwoningen komen relatief weinig voor in de binnenstad.

FIGUUR 1.4: WONINGTYPE IN DE BINNENSTAD EN DEVENTER, 1-1-2010

Bron: Gemeente Deventer

Toename capaciteit bijzondere woongebouwen

Naast de reguliere woningvoorraad is in de Deventer binnenstad een aantal bijzondere woongebouwen gevestigd. Dit zijn gebouwen(complexen) met één adres waar een instantie plaatsen aanbiedt voor de permanente huisvesting en huishoudelijke verzorging van een bepaalde groep personen. In de binnenstad treffen we in 201 de volgende bijzondere type woongebouwen aan:

- » verzorgings- en verpleeghuizen;
- » een woonvoorziening voor psychiatrische patiënten;
- » een woonvorm religieuze gemeenschap;
- » crisisopvangcentra.

De capaciteit van bijzondere woongebouwen is in de binnenstad het afgelopen jaar toegenomen met vier plaatsen. Dit brengt de totale capaciteit van bijzondere woongebouwen op 271 plaatsen in 2011. De groei van het aantal plaatsen in de afgelopen periode komt door een toename van het aantal plaatsen in crisisopvangcentra (+5) en een kleine afname in de woonvorm religieuze gemeenschap (-1). In de periode 2006-2009 is de capaciteit gelijk gebleven op 259 plaatsen. De laatste twee jaar is dus sprake geweest van een lichte toename van de capaciteit.

2. Economische structuur Deventer binnenstad

Hoe staat het met de economische structuur van de binnenstad. Welke sectoren zijn sterk vertegenwoordigd in de binnenstad? En voor welke sectoren is de binnenstad een populaire vestigingslocatie? Heeft de heersende recessie ook geleid tot een afname van het aantal vestigingen en arbeidsplaatsen in de binnenstad? Op deze vragen wordt in dit hoofdstuk antwoord gegeven.

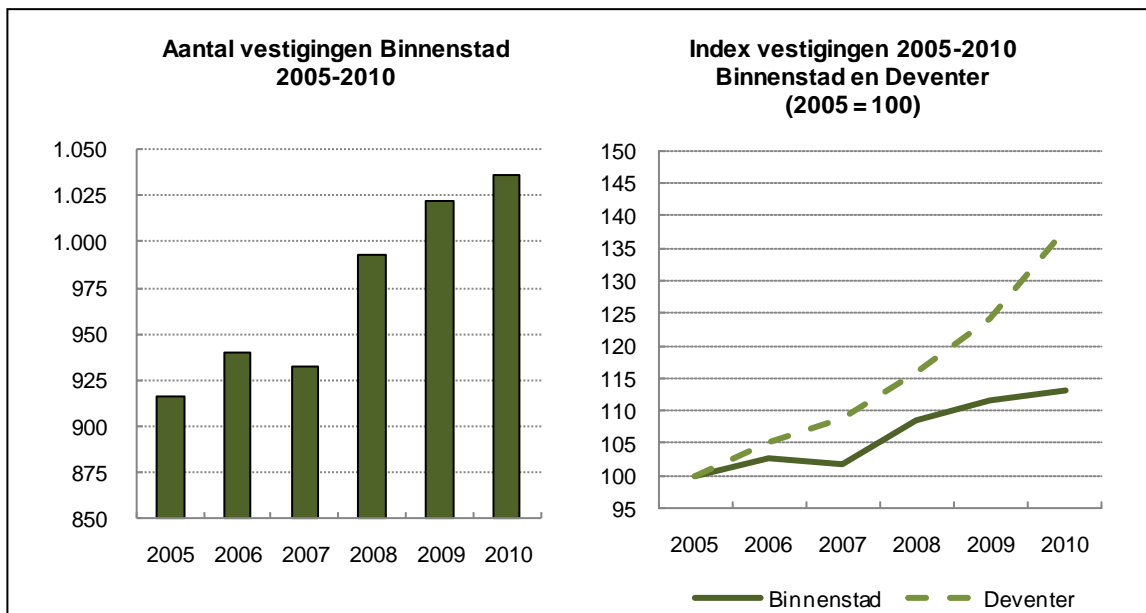
De informatie die in dit hoofdstuk wordt gepresenteerd is gebaseerd op het 'Bedrijven en Instellingen Register Overijssel' (BIRO). Voor de indeling naar sectoren maakt de BIRO gebruik van de standaard bedrijfsindeling (SBI) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het CBS werkt sinds twee jaar met een andere bedrijfsindeling. Dit jaar is voor de Binnenstadsmonitor voor het eerst gewerkt met de nieuwe bedrijfsindeling. Hierdoor is vergelijking met voorgaande edities van de Binnenstadsmonitor niet mogelijk. Wel is de sectorindeling van de BIRO-bestanden van voorgaande jaren voor deze editie aangepast naar de nieuwe versie. Om deze reden is het toch mogelijk om in deze monitor een tijdreeks weer te geven.

Toename aantal vestigingen in de binnenstad en gemeentebreed

De recessie van de afgelopen jaren doet vermoeden dat het aantal vestigingen is afgenomen. Maar niets is minder waar, zo blijkt uit figuur 2.1. Het aantal vestigingen in de binnenstad is gestegen van 993 in 2008 tot 1.022 in 2009 om in 2010 licht verder door te groeien naar 1.036 vestigingen. Dit is een stijging van 1,4% ten opzichte van 2009. Dit komt waarschijnlijk door een toename van het aantal internetbedrijven voor online shoppen. De stijging van het aantal vestigingen gemeentebreed is in deze periode beduidend groter: 11,2%.

- Over een periode van meerdere jaren bekeken blijkt dat de stijging van het aantal vestigingen gemeentebreed sterker is dan in de binnenstad.
- Kende de binnenstad in 2007 nog een afname van het aantal vestigingen, in de gehele gemeente is het aantal vestigingen vanaf 2004 continu gestegen.

FIGUUR 2.1: ONTWIKKELING AANTAL VESTIGINGEN IN DE BINNENSTAD EN DEVENTER

Bron: BIRO, bewerking gemeente Deventer

Vooral handel & reparatie en zakelijke dienstverlening gevestigd in de binnenstad

De meeste vestigingen in de binnenstad vallen onder de sector groot- en detailhandel (33%), gevolgd door advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening met 18%. Horeca neemt elf procent van de vestigingen voor haar rekening. De overige sectoren in tabel 2.1 tellen elk vijf procent of minder van het totaal aantal vestigingen.

TABEL 2.1: ONTWIKKELING AANTAL VESTIGINGEN IN DE BINNENSTAD, 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Industrie	3%	3%	2%	2%	2%	2%
Bouwnijverheid	2%	1%	1%	2%	2%	3%
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's	35%	36%	36%	35%	34%	33%
Vervoer en opslag	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Logies-, maaltijd- en drankenverstrekking	11%	11%	11%	11%	10%	11%
Informatie en communicatie	4%	4%	4%	5%	5%	5%
Financiële instellingen	3%	3%	3%	3%	3%	2%
Verhuur van en handel in onroerend goed	3%	2%	2%	2%	2%	2%
Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening	18%	17%	17%	18%	18%	18%
Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	5%	5%	5%	5%	5%	5%
Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen	2%	1%	1%	1%	1%	1%
Onderwijs	2%	2%	2%	2%	2%	2%
Gezondheids- en welzijnzorg	5%	5%	5%	5%	4%	5%
Cultuur, sport en recreatie	3%	4%	4%	4%	5%	5%
Overige dienstverlening	5%	5%	5%	6%	6%	5%
Totaal (<i>relatief</i>)	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Totaal (<i>absoluut</i>)	916	940	932	993	1.022	1.036

Bron: BIRO, bewerking gemeente Deventer

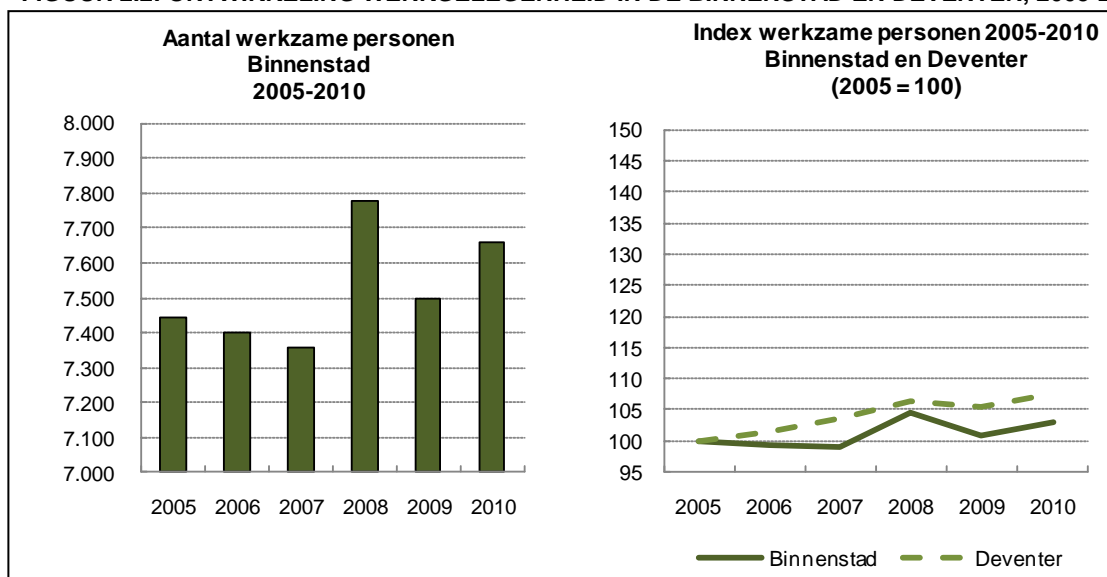
- Van alle openbaar bestuur en overheidsvestigingen in Deventer is driekwart gevestigd in de binnenstad. Dit zijn grotendeels vestigingen van de gemeente Deventer.
- Niet geheel onverwacht is de relatief grote vertegenwoordiging van de horeca in de binnenstad: van alle vestigingen is 44% gevestigd in de binnenstad.
- De sector verhuur en handel in onroerend goed is eveneens relatief sterk vertegenwoordigd in de binnenstad: 30% van alle vestigingen in deze sector vinden we terug in de binnenstad.
- Enkele sectoren laten op basis van absolute aantallen een groei zien van het aantal vestigingen. Het gaat om de volgende sectoren : bouwnijverheid, horeca, advisering en onderzoek, gezondheidszorg en cultuur.
- Maar er zijn ook sectoren waarvan het aantal vestigingen in de binnenstad afneemt: groot- en detailhandel, financiële instellingen en overige dienstverlening.

Aantal arbeidsplaatsen neemt weer toe

Figuur 2.2 laat een fluctuerend beeld zien van de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de binnenstad. De toename van het aantal arbeidsplaatsen in 2008 was grotendeels gelegen in de komst van de Boreel. Het vertrek van twee grote organisaties in de gezondheid- en welzijnssector leidde tot een sterke afname van de werkgelegenheid in 2009. Vervolgens neemt in 2010 het aantal arbeidsplaatsen weer toe met 2,2%, oftewel 162 plaatsen.

De ontwikkeling van de werkgelegenheid ligt gemeentebreed boven het niveau van de binnenstad, zo blijkt uit figuur 2.2 op de volgende pagina.

FIGUUR 2.2: ONTWIKKELING WERKGELEGENHEID IN DE BINNENSTAD EN DEVENTER, 2005-2010

Bron: BIRO, bewerking gemeente Deventer

Handel & reparatie en zakelijke dienstverlening tevens grootste werkgevers

Het afgelopen jaar waren bijna 7.700 mensen werkzaam in de binnenstad. Een kwart van deze mensen is werkzaam in de sector groot- en detailhandel. Op enige afstand volgen de sectoren advisering en openbaar bestuur (tabel 2.2).

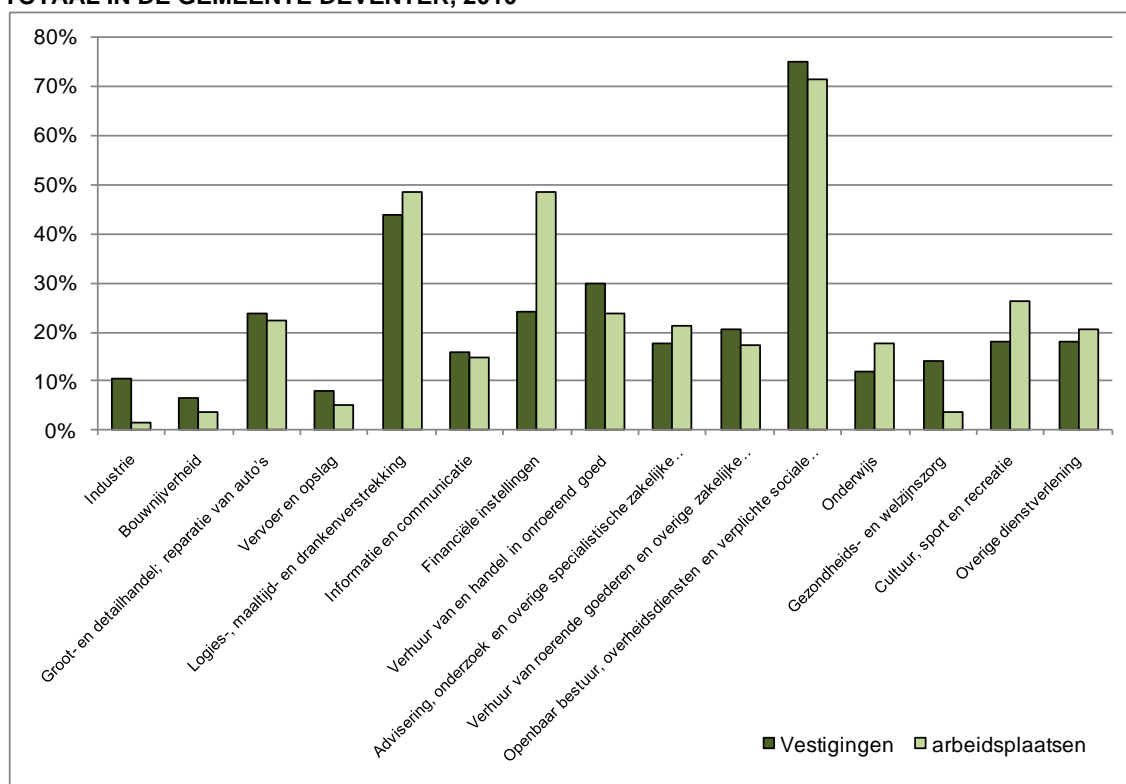
- De werkgelegenheid in de horeca blijft vanaf 2007 toenemen. Waren er toen 699 mensen werkzaam in deze sector, anno 2010 zijn dit er 818.
- Ook de sector verhuur en handel in onroerend goed laat een toename van de werkgelegenheid zien, zij het iets later ingezet (vanaf 2008).
- De werkgelegenheid in de groot- en detailhandel neemt echter de laatste twee jaar af: van 1916 werknemers in 2008 tot 1838 in 2010.
- De daling van de werkgelegenheid in de gezondheid- en welzijnszorg in de periode 2008-2009 is gelegen in het vertrek van twee instellingen uit de binnenstad.

TABEL 2.2: ONTWIKKELING WERKGELEGENHEID IN DE BINNENSTAD, 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Industrie	1%	1%	1%	1%	2%	1%
Bouwnijverheid	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's	20%	20%	21%	25%	25%	24%
Vervoer en opslag	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Logies-, maaltijd- en drankenverstrekking	9%	9%	9%	9%	10%	11%
Informatie en communicatie	3%	3%	3%	3%	2%	3%
Financiële instellingen	4%	4%	5%	5%	5%	4%
Verhuur van en handel in onroerend goed	2%	2%	2%	2%	2%	2%
Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening	17%	16%	16%	15%	16%	15%
Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	3%	4%	4%	3%	4%	5%
Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen	14%	14%	13%	13%	16%	16%
Onderwijs	10%	9%	8%	8%	8%	8%
Gezondheid- en welzijnszorg	11%	11%	11%	10%	4%	4%
Cultuur, sport en recreatie	3%	2%	2%	2%	3%	3%
Overige dienstverlening	2%	2%	2%	2%	2%	2%
Totaal (relatief)	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Totaal (absoluut)	7.443	7.401	7.360	7.777	7.498	7.660

Bron: BIRO, bewerking gemeente Deventer

FIGUUR 2.3: AANDEEL VESTIGINGEN EN ARBEIDSPLAATSEN IN DE BINNENSTAD T.O.V. HET TOTAAL IN DE GEMEENTE DEVENTER, 2010

Bron: BIRO, bewerking gemeente Deventer

- Van drie sectoren zijn (meer dan) de helft van alle arbeidsplaatsen in de binnenstad te vinden. Het gaat om de sectoren openbaar bestuur (71%), horeca (48%) en financiële instellingen (48%).
- Het aantal werknemers in de industrie, bouwnijverheid, vervoer en opslag en gezondheids- en welzijnszorg is, in vergelijking met de gehele gemeente, in de binnenstad beperkt te noemen.
- Uit figuur 2.3 valt ook af te leiden dat de vestigingen in de sectoren horeca, financiële instellingen, onderwijs en cultuur sport en recreatie relatief veel arbeidsplaatsen per vestiging tellen in de binnenstad.
- De vestigingen in industrie, verhuur/handel in onroerend goed en gezondheid- en welzijnszorg zijn daarentegen relatief klein te noemen qua aantal arbeidsplaatsen per vestiging.

3. Detailhandel in de binnenstad

Een binnenstad zonder detailhandel is ondenkbaar in Nederland, zo ook in Deventer. De detailhandel in de binnenstad is een belangrijke trekker voor mensen van binnen en buiten Deventer. Daarnaast is het met ruim 1.800 werkzame personen de belangrijkste banenmotor van de binnenstad. Daarom gaat dit hoofdstuk dieper in op deze bedrijfstak.

Allereerst wordt kort ingegaan op de Structuurvisie Detailhandel (januari 2010) van de gemeente Deventer. In paragraaf 3.2 wordt uitgebreid ingegaan op het winkelaanbod in de binnenstad, met aansluitend aandacht voor de bezoekers in paragraaf 3.3. Het ondernemersklimaat staat centraal in paragraaf 3.4 en de laatste paragraaf (§3.5) gaat in op de huurprijzen in de binnenstad.

3.1 Structuurvisie Detailhandel

De gemeente Deventer wil haar positie als complete winkelstad middels een uitgebalanceerde en toekomstgerichte verzorgingsstructuur van voorzieningen versterken. Voor de binnenstad en de Boreel betekent dit dat de pijlers zich richten op recreatief winkelen met een lokaal en regionaal verzorgingsniveau. Naast de versterking van de regionale positie van Deventer winkelstad, wil de gemeente ook de binding met haar eigen consumenten versterken.

In de binnenstad spelen verschillende (herstructurerings)initiatieven:

- » Herontwikkeling Broederenplein, Strommarkt/Lamme van Deseplein, Proosdijpassage: verbetering van de routing en een uitbreiding van het aanbod met de nadruk op modische branches;
- » Verbetering aansluiting Boreel met de oude binnenstad en uitbreiding van het aanbod gericht op lifestyle;
- » Operationalisering visie Binnenstad-zuid.

3.2 Winkelaanbod

meest Aantrekkelijk winkelen heeft voor iedere bezoeker weliswaar een andere definitie, maar desondanks zijn er twee gemeenschappelijke indicatoren aan te wijzen:

- » Het aanbod aan funshop-winkels: naar aantal winkels en winkelvloeroppervlak (wvo);
- » De inrichting van het winkelgebied: naar aantal bezoekers (per meetpunt).

In deze paragraaf staat het winkelaanbod centraal, inclusief het marktwezen. De bezoekers komen in de volgende paragraaf aan bod.

Winkelaanbod: toename aantal winkels zorgt voor stijging winkelvloeroppervlak

Een divers aanbod van branchegroepen draagt bij aan het recreatief winkelen in de binnenstad, ook wel funshoppen genoemd. Indicatoren waarmee we de staat van het winkelaanbod in de Deventer binnenstad kunnen opmaken zijn het aantal winkels per branche en de winkelvloeroppervlakte, uitgedrukt in het aantal m². Tabel 3.1 laat de ontwikkeling zien van het aantal vestigingen per branchegroep over de laatste vijf jaar.

- Het aantal detailhandelsvestigingen in de binnenstad neemt de laatste drie jaar af. In het najaar van 2010 zijn er 321 vestigingen geteld. Leegstaande panden zijn buiten beschouwing gelaten.
- Mode en luxe is nog altijd het sterkst vertegenwoordigd met 156 vestigingen, ondanks de afname van zeven vestigingen.

TABEL 3.1: VESTIGINGEN IN DE BINNENSTAD, NAAR BRANCHEGROEP, 2006-2010

	Aantal vestigingen				
	2006	2007	2008	2009	2010
Dagelijks 1)	38	38	39	40	39
Mode en luxe 2)	166	160	162	163	156
Vrije tijd 3)	41	43	44	41	40
In en om huis 4)	49	47	49	46	43
Overig detailhandel	43	46	47	42	43
Totaal detailhandel	337	334	341	332	321

1) Voedings- en genotmiddelen, persoonlijke verzorging;

2) Warenhuizen, kleding en mode-accessoires, schoenen en lederwaren, juweliers- en optische artikelen, huishoudelijke en luxe artikelen, en antiek en kunstvoorwerpen;

3) Sport- en spelartikelen, hobbybenodigdheden, en boeken en beeld/geluid;

4) Bloemen, planten en tuinbenodigdheden, bruin- en witgoed, auto- en fietsbenodigdheden, doe-het-zelf artikelen en wonen.

Bron: Locatus, bewerking gemeente Deventer

- De detailhandel vertegenwoordigt bijna 58.500m² vwo in de Deventer binnenstad. Dit is iets minder dan een jaar eerder.
- Bijna de helft van het vwo valt onder de branchegroep mode en luxe. Ten opzichte van 2009 is het aantal vwo voor rekening van mode en luxe met ruim 700m² afgenomen.
- De branchegroep 'in en om het huis' heeft gemiddeld genomen de grootste vestigingen in de binnenstad.
- Ondanks de afname van zowel het aantal vestigingen als de totale omvang van het vwo, is in alle branches het gemiddeld vwo per vestiging toegenomen in vergelijking met 2009.

TABEL 4.2: VWO IN DE BINNENSTAD, NAAR BRANCHEGROEP, 2006-2010

	vwo					vwo per vestiging				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Dagelijks 1)	5.364	5.010	7.921	7.716	7.688	141	132	203	193	197
Mode en luxe 2)	26.345	25.193	25.701	28.747	28.008	159	157	159	176	180
Vrije tijd 3)	5.163	4.884	7.257	7.227	7.298	126	114	165	176	182
In en om huis 4)	9.011	8.487	11.943	11.734	11.340	184	181	244	255	264
Overig	3.080	3.275	3.311	3.415	4.116	72	71	70	81	96
Totaal detailhandel	48.963	46.849	56.133	58.839	58.450	145	140	165	177	182

Excl. leegstand

Bron: Locatus, bewerking gemeente Deventer

Filialisering

Met de term 'filialisering' doelen we op het verschijnsel dat het aantal zelfstandige winkeliers terugloopt door de komst van winkelketens. Van belang hierbij is wel om een onderscheid te maken tussen franchisebedrijven en een filiaal. Het franchisebedrijf lijkt op een filiaal, maar een filiaal is volledig eigendom van het moederbedrijf en het franchisebedrijf is eigendom van de franchisenemer. Een filiaal wordt geleid door een werknemer van het moederbedrijf en een franchisenemer is zelfstandig ondernemer.

Tweederde van het aantal detailhandelsvestigingen in de binnenstad behoort tot de groep van zelfstandigen. Met name in de branchegroep 'overig' bevinden zich veel zelfstandigen: 93%. De dagelijkse sector bestaat voor ongeveer de helft uit filialen: 56%. Kijken we naar het vwo, dan zien we dat de filiaalvestigingen gemiddeld groter zijn dan zelfstandigen. Een filialist doet zaken op gemiddeld 297m² vwo, een zelfstandige beschikt over gemiddeld 117m² vwo. Kijken we naar het totaal dan heeft de groep filialisten 59% vwo in handen en de zelfstandigen de overige 41%.

We kunnen ook in kaart brengen hoe de verdeling van het aantal zelfstandige winkeliers over de binnenstad uitvalt. Deze winkels zijn in de figuur 3.1 met groen weergegeven. Franchisenemers worden daarbij als zelfstandige winkelier meegeteld, als uit de uitstraling van de winkelinrichting blijkt, dat de winkelier zelfstandig van de handelsnaam kan opereren¹.

Uit figuur 3.1 valt af te leiden dat de meeste zelfstandige detaillisten gevestigd zijn in het (zuid)westelijke gedeelte van de binnenstad: Nieuwstraat, Engestraat, Kleine Overstraat en Grote Overstraat. Ook in het Bergkwartier en in de Smedenstraat zijn relatief veel zelfstandigen gevestigd.

FIGUUR 3.1: ZELFSTANDIGE DETAILLISTEN IN DE BINNENSTAD, 2010

Bron: Locatus, bewerking gemeente Deventer

Marktwezen

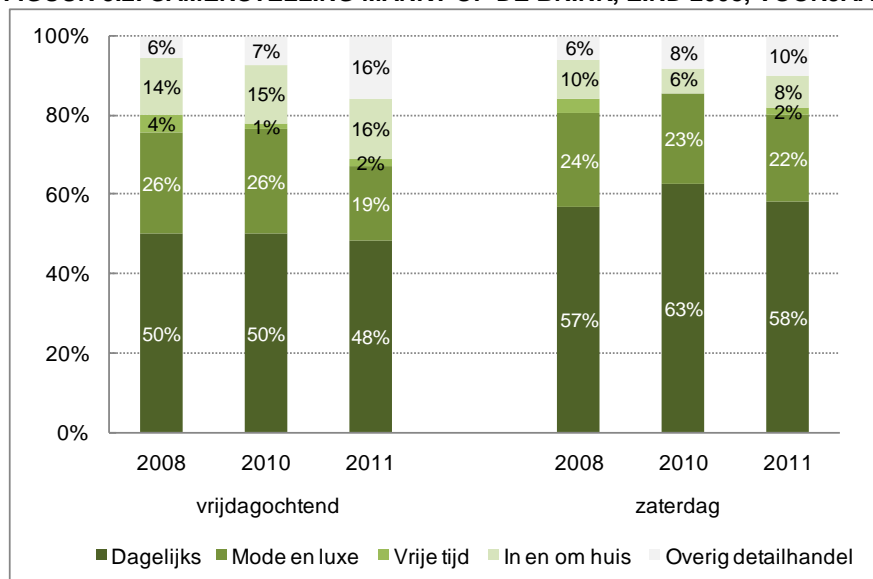
Elke vrijdagochtend en zaterdag is er een markt op de Brink. In 2010 telt de vrijdagmarkt 63 vaste standplaatshouders en op de zaterdagmarkt zijn er 48. Naast deze vaste standplaatshouders zijn er ook zogenaamde dagplaatsen. Dit aantal fluctueert per week: op vrijdag gaat het om gemiddeld acht dagplaatsen, op zaterdag om gemiddeld twee.

Op basis van informatie van de marktmeester is het mogelijk om de samenstelling van het marktwezen op beide dagen inzichtelijk te maken. Hierbij sluiten we aan bij de indeling in branchegroepen zoals in tabel 3.1 is gehanteerd.

- De branchegroep 'dagelijks' is het sterkst vertegenwoordigd op zowel de vrijdag- als de zaterdagmarkt. Circa de helft van alle vaste standplaatshouders verkoopt producten als groente en fruit, kaas, snacks en persoonlijke verzorgingsproducten.
- Het aandeel kramen in de branchegroep 'mode en luxe' is de laatste jaren vrij stabiel: 20%-25%.

¹ Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat de winkelier niet de huisstijl van de handelsnaam op alle fronten volgt.

FIGUUR 3.2: SAMENSTELLING MARKT OP DE BRINK, EIND 2008, VOORJAAR 2010 EN 2011

Bron: Gemeente Deventer

Leegstand verspreid door de binnenstad

In onderstaande figuur zijn de leegstaande panden met groen weergegeven. Deze zijn verspreid door de binnenstad te vinden. In totaal gaat het om 6.416m² vwo, verdeeld over 47 panden².

FIGUUR 3.3 LEEGSTAND WINKELPANDEN IN DE BINNENSTAD, 2010

Bron: Locatus, bewerking gemeente Deventer

² In oktober 2010

3.3 De bezoekers

De omvang van het bezoek aan de binnenstad kunnen we op twee manieren in beeld brengen:

- » het aantal bezoekers;
- » het aantal bezoekers per meetpunt: de penetratiegraad.

Op basis van telgegevens van Locatus over het aantal winkelpassanten ontstaat een beeld van de druktepatronen in Nederlandse binnensteden. In totaal zijn in Deventer vanaf 2000 acht tellingen gehouden. Hierdoor kan voor de binnenstad inzicht worden verkregen in de bezoekersaantallen over verschillende jaren, en is een vergelijking met andere steden mogelijk. Van belang om te weten is dat in 2008, 11.000 m² wvo detailhandel is toegevoegd aan de binnenstad als gevolg van de oplevering van de Boreel.

FIGUUR 3.4: PASSANTENTELLINGEN IN DE BINNENSTAD, 2000-2010

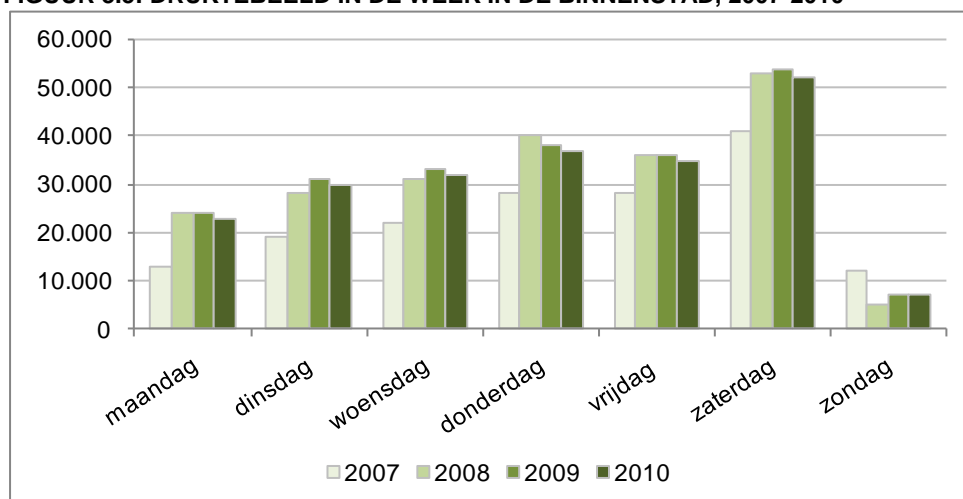

Bron: Locatus, bewerking gemeente Deventer

- Het aantal bezoekers aan de binnenstad is het afgelopen jaar enigszins afgenomen. In september 2010 zijn 216.700 weekbezoekers geteld, dit is drie procent minder dan in 2009. Met dit aantal weekbezoekers staat Deventer op de 20^e plaats van een ranglijst met 137 onderzochte winkelgebieden in Nederland.
- Op het drukste punt in de binnenstad, ter hoogte van de Korte Bisschopstraat, is de penetratie 81%. Dat betekent dat op dit punt 81% van alle 216.700 weekbezoekers dit punt passeert, oftewel 175.530 bezoekers per week. In 2009 was de penetratiegraad op dit punt nog 73%. Hoewel het aantal weekbezoekers is afgenomen voor de gehele binnenstad, geldt voor deze locatie dat het aantal weekbezoekers juist is toegenomen.
- Met een gemiddelde penetratiegraad van 23% is de doorbloeding van de stad nog altijd laag te noemen. Met dit percentage staat Deventer dan ook op de 124^e plaats op de ranglijst van de 135 winkelgebieden.
- Rond 15.30u wordt gemiddeld de grootste drukte bereikt in de Deventer binnenstad.

Om een beeld te geven van het aantal bezoekers per dag, heeft Locatus met behulp van een groot aantal kassatransacties een doorberekening gemaakt. In de figuur op de volgende pagina staat het druktebeeld in de week in de Deventer binnenstad weergegeven.

FIGUUR 3.5: DRUKTEBEELD IN DE WEEK IN DE BINNENSTAD, 2007-2010

Bron: Locatus, bewerking gemeente Deventer

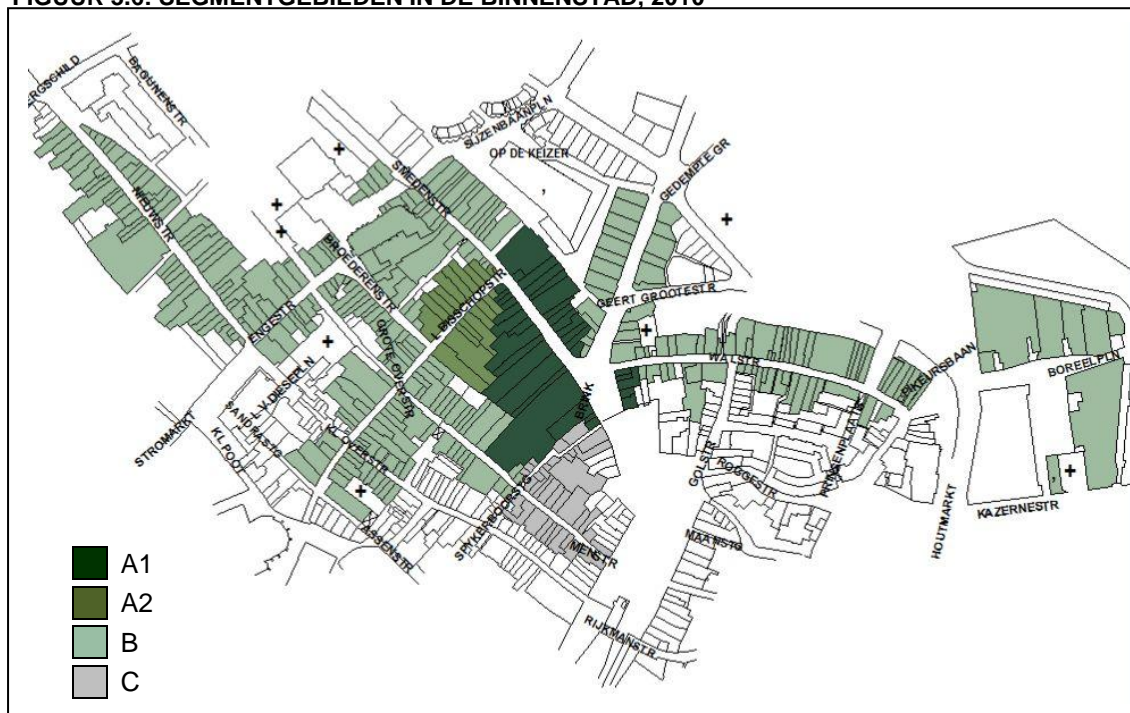
- De verspreiding van het druktebeeld door de week is in 2010 vergelijkbaar met die van 2009. Echter, met uitzondering van de zondag, geldt voor alle dagen dat het aantal bezoekers met circa drie procent is afgenomen.

Landelijk wordt onderscheid gemaakt in de norm voor het aantal passanten per meetpunt (= penetratiegraad) naar type gebied. De normen zijn vrij ruim, omdat de gebiedsindeling breed gedefinieerd is:

- **A1-gebied:** 50% tot 100% van de bezoekers doet dit gebied aan.
Karakterisering: veel filiaal- en franchisebedrijven en hoge omzetten per m².
- **A2-gebied:** 25% tot 50% van de bezoekers doet dit gebied aan.
Karakterisering: sluit aan op A1-gebied, veel filiaal- en franchisebedrijven, voetgangersgebied en relatief veel gespecialiseerde voedingswinkels.
- **B-gebied:** 25% tot 50% van de bezoekers doet dit gebied aan.
Karakterisering: voetgangersgebied of enig rijdend verkeer, veel gespecialiseerde midden- en kleinbedrijven en consumentendienstverlening.
- **C-gebied:** minder dan 25% van de bezoekers doet dit gebied aan.
Karakterisering: veelal (druk) rijdend verkeer, aanloopstraten, onduidelijk assortiment, tweedehands goederen, minder dan 50% van de panden is winkel en grote doorstroom.

In de Deventer binnenstad is de Korte Bisschopstraat en de kop van de Brink het A1-gebied, het eerste deel van de Lange Bisschopstraat vormt het A2-gebied. Achter de Broederen, Engestraat, het laatste deel van de Lange Bisschopstraat, Nieuwstraat, Spijkerboorsteeg, Keizerstraat en de Walstraat maken samen het B-gebied (zie figuur 3.6 op de volgende pagina).

FIGUUR 3.6: SEGMENTGEBIEDEN IN DE BINNENSTAD, 2010

Bron: Locatus, bewerking gemeente Deventer

Bezoekers van de markt

In het koopstromenonderzoek dat in 2010 door de gemeente Deventer is uitgevoerd, is ook het bezoek aan de vrijdag- en zaterdagmarkt aan de orde geweest. Hieruit kwam naar voren dat:

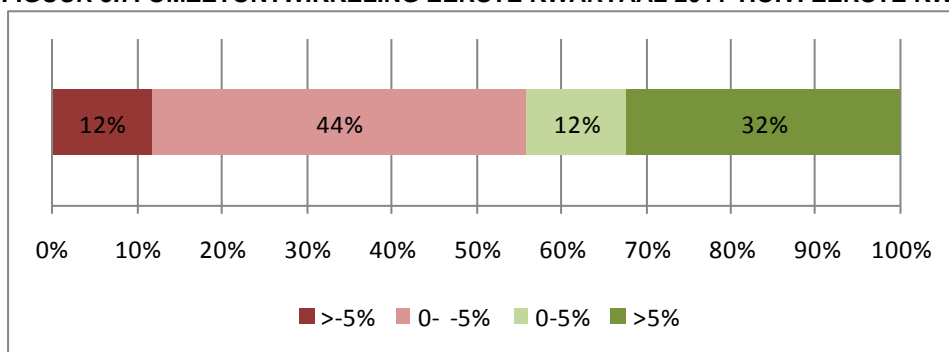
- De regionale functie van de twee markten beperkt is, twaalf procent van de bezoekers komt uit de regio;
- Ruim driekwart combineert het bezoek aan de markt met een andere activiteit, waarvan:
 - 80% met winkelen;
 - 18% met boodschappen doen in een supermarkt bijvoorbeeld;
 - 21% met horecabezoek;
 - 4% vanuit het werk een bezoek aflegt;
 - 9% het met andere zaken combineert, waarbij de bibliotheek en bezoek familie / vrienden / kennissen vaak worden genoemd.
- Op de vraag wat er kan verbeteren op de Deventer markt noemt:
 - Bijna een kwart meer verschillende producten;
 - 6% meer kramen dezelfde soort producten (meer keuze);
 - 6% een betere opstelling van de kramen;
 - 3% andere openingstijden;
 - 10% een betere vulling op de markt (te veel lege plekken);
 - 18% een ander aspect.

3.4 Ondernemersklimaat

Jaarlijks benaderd het MKB Deventer alle ondernemers in het kernwinkelapparaat om mee te werken aan een peiling over het economisch functioneren van hun zaak. In het voorjaar van 2011 hebben 102 ondernemers aan de peiling meegewerkt. De belangrijkste bevindingen komen hieronder aan de orde.

In figuur 3.7 is te zien dat meer dan de helft van de ondernemers in het eerste kwartaal van 2011 te maken heeft gehad met een omzetsdaling ten opzichte van het eerste kwartaal van 2010. Veelal was er sprake van een omzetsdaling van maximaal 5%. Daarentegen heeft ruim 40% van de ondernemers wel een omzetsstijging gekend in het eerste kwartaal. Die stijging was merendeels groter dan 5%.

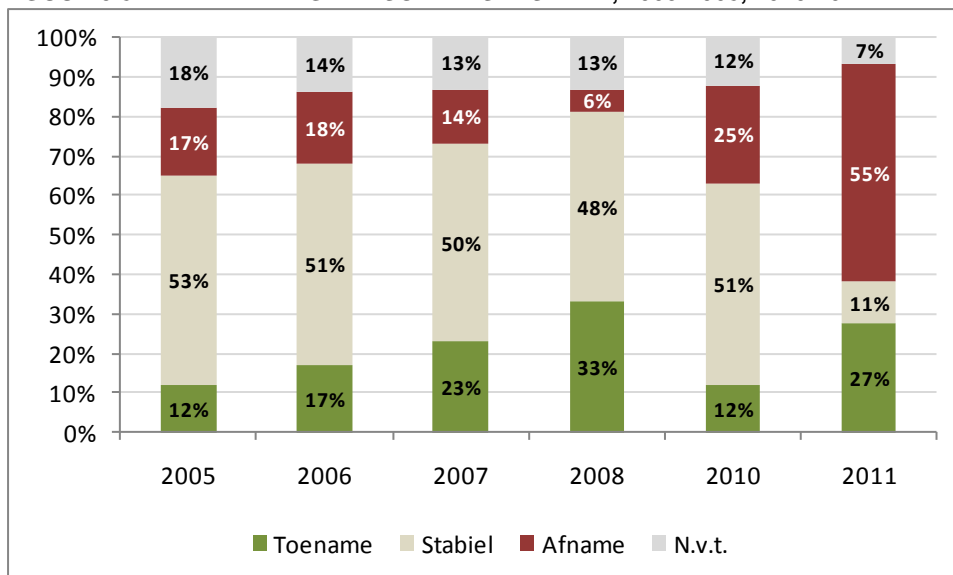
FIGUUR 3.7: OMZETONTWIKKELING EERSTE KWARTAAL 2011 T.O.V. EERSTE KWARTAAL 2010

Bron: MKB Deventer, bewerkt door gemeente Deventer

Het afgelopen jaar heeft de helft van de ondernemers het personeelsbestand zien slinken. Dit is beduidend meer dan voorgaande jaren. Een kwart van de ondernemers heeft echter meer personeel aangenomen het afgelopen jaar. In vergelijking met voorgaande jaren valt op dat alleen in 2008 meer ondernemers aangaven dat het personeelsbestand is toegenomen.

FIGUUR 3.8: VERANDERING PERSONEELSBESTAND, 2005-2008, 2010-2011

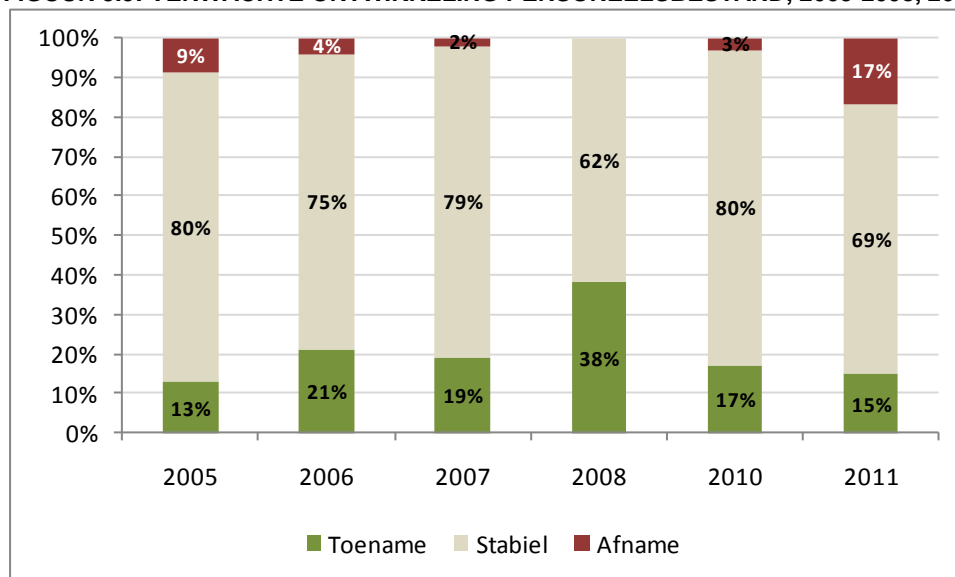

Bron: MKB Deventer, bewerkt door gemeente Deventer

Voor de komende twee jaar verwacht twee op de drie ondernemers dat het personeelsbestand gelijk zal blijven. Vijftien procent verwacht dat deze toe zal nemen en een nagenoeg gelijk aandeel verwacht dat deze zal afnemen (figuur 3.9).

Vergelijken we figuur 3.9 met figuur 3.8 dan valt op dat relatief weinig ondernemers verwachten dat zij in de komende twee jaar minder personeel in dienst hebben, maar dat in de praktijk bij relatief veel ondernemers het personeelsbestand afneemt.

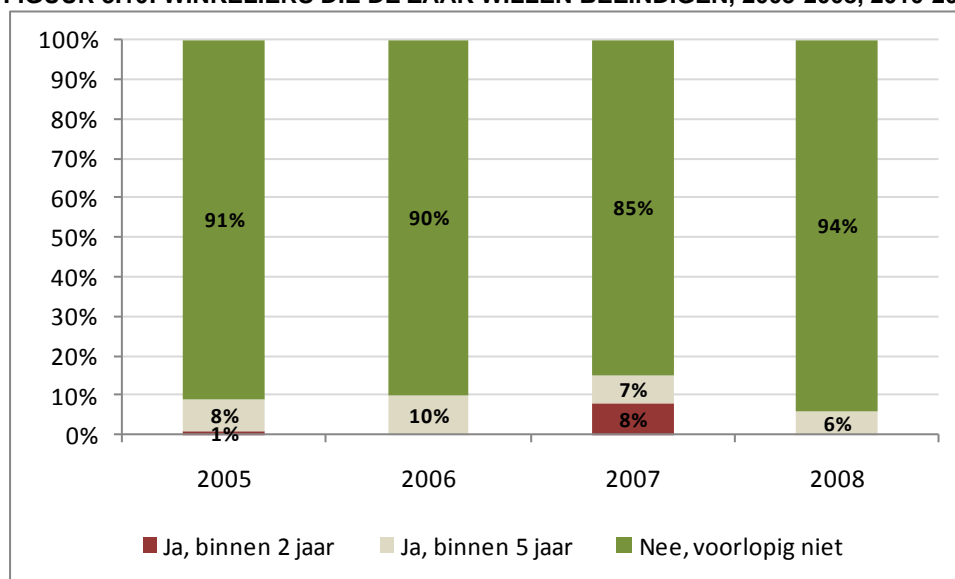
FIGUUR 3.9: VERWACHTE ONTWIKKELING PERSONEELSBESTAND, 2005-2008, 2010-2011

Bron: MKB Deventer, bewerkt door gemeente Deventer

Hoewel voorgaande figuren een relatief negatief beeld schetsen, geeft slechts een enkeling aan de zaak te willen beëindigen. In alle gevallen gaat het om de middellange termijn: binnen vijf jaar.

FIGUUR 3.10: WINKELIERS DIE DE ZAAK WILLEN BEEINDIGEN, 2005-2008, 2010-2011

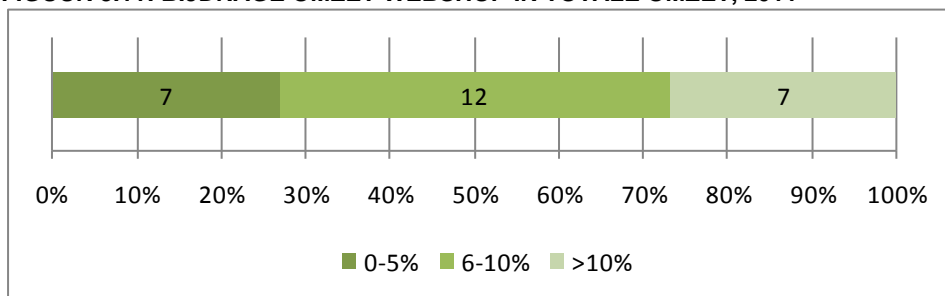
Bron: MKB Deventer, bewerkt door gemeente Deventer

Webshop

Een nieuw item in de peiling van het MKB is de webshop. Desgevraagd geeft een kwart van de ondernemers aan een eigen webshop bij de onderneming te hebben. Van de ondernemers zonder websop geeft eenderde aan dat dit niet het geval is, omdat de onderneming een franchise is.

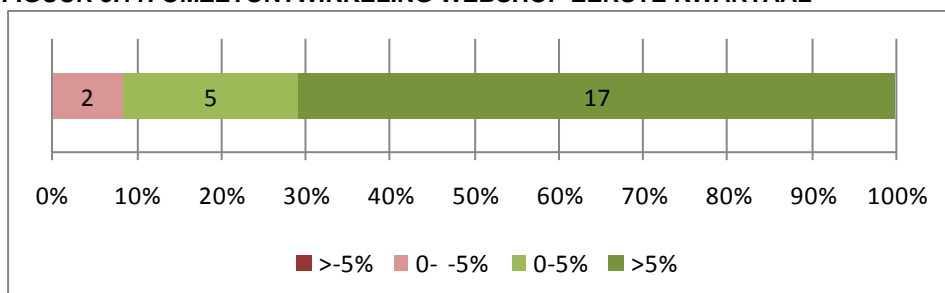
Voor de meeste ondernemers droeg de omzet vanuit de webshop voor maximaal tien procent mee in de totale omzet van 2010. Voor ongeveer één op de vier ondernemers met een webshop (7 van de 26 om precies te zijn) is die bijdrage zelfs groter dan tien procent (figuur 3.11).

FIGUUR 3.11: BIJDRAGE OMZET WEBSHOP IN TOTALE OMZET, 2011

Figuur 3.12 laat zien dat de meeste ondernemers met een webshop in het eerste kwartaal van 2011 een toename van de omzet hebben vanuit de webshop. Voor de meeste ondernemers (17 van de 26) is deze stijging zelfs groter dan vijf procent.

FIGUUR 3.11: OMZETONTWIKKELING WEBSHOP EERSTE KWARTAAL

Bron: MKB Deventer, bewerkt door gemeente Deventer

Van de ondernemers zonder webshop, waarvan de onderneming geen franchise is, geeft bijna negentig procent aan binnen vijfjaar een webshop te beginnen. Zeven ondernemers gaven aan dit niet doen. De meest genoemde reden hiervoor is dat men verwacht dat dit te weinig oplevert.

3.5 Huurprijzen in de binnenstad

Huur winkelpanden

Inzicht in de huurprijzen van de winkelpanden in de binnenstad geeft een breder beeld van het economisch functioneren van de binnenstad. Bij diverse makelaars is daarom geïnformeerd naar de huurprijzen per m² per jaar in de verschillende winkelstraten. Gevraagd is naar de bandbreedte waarin tachtig procent van de huren in de straten zich bevinden.

TABEL 3.3: ONTWIKKELING HUURPRIJZEN PER M² PER JAAR IN DE BINNENSTAD, 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Korte Bisschopstraat	€ 450 - € 600	€ 550 - € 800	€ 550 - € 800	€ 550 - € 800	€ 550 - € 800	€ 500 - € 800
Lange Bisschopstraat	€ 225 - € 450	€ 225 - € 800	€ 225 - € 800	€ 225 - € 800	€ 225 - € 800	€ 200 - € 800
Smedenstraat	€ 125 - € 300	€ 200 - € 750	€ 125 - € 500	€ 125 - € 500	€ 125 - € 500	€ 110 - € 500
Broederenstraat	€ 175 - € 300	€ 200 - € 350	€ 200 - € 350	€ 175 - € 350	€ 175 - € 350	€ 150 - € 300
Engestraat	€ 175 - € 250	€ 175 - € 250	€ 175 - € 250	€ 175 - € 250	€ 175 - € 250	€ 150 - € 250
Nieuwstraat	€ 75 - € 130	€ 75 - € 130	€ 100 - € 150	€ 100 - € 140	€ 100 - € 140	€ 100 - € 140
Kleine Overstraat	€ 75 - € 120	€ 75 - € 120	€ 100 - € 150	€ 100 - € 150	€ 100 - € 150	€ 100 - € 150
Grote Overstraat	€ 75 - € 120	€ 75 - € 120	€ 100 - € 150	€ 100 - € 160	€ 100 - € 160	€ 100 - € 150

Bron: Rodenburg Bedrijfsmakelaars (vanaf 2008 tot heden), DTZ Zadelhof Oost-Nederland (2007) en Eggink Maalderink Bedrijfsmakelaars (2006)

- Uit de inschatting van de ontwikkeling van de huurprijzen door de makelaars blijkt dat in beide Bisschopstraten – en dan in het bijzonder in de Korte Bisschopstraat – de hoogste huren worden gerekend. Op enige afstand volgt de Smedenstraat.

- Het afgelopen jaar hebben er een paar verschuivingen plaatsgevonden bij de bandbreedtes van de huurprijzen.
 - In de Korte en Lange Bisschopstraat, Smedenstraat, Broederenstraat en de Engestraat is de onderkant van de bandbreedte verschoven: deze is in 2011 circa tien procent lager.
 - In de Grote Overstraat is de bandbreedte van de maximale huurprijzen iets afgenomen.
- Ondanks dat verschillende makelaarskantoren in de loop der jaren een raming hebben uitgevoerd van de huurprijzen, heeft dit in het algemeen niet geleid tot een veranderende reeks. Alleen voor de Smedenstraat zien we in de tijdvakken 2007 en 2008 een duidelijk afwijkende raming.

4. Uit in de Deventer binnenstad

In Deventer biedt de binnenstad bij uitstek een breed aanbod op uitgaansgebied. Naast de voorzieningen die gedurende het hele jaar beschikbaar zijn voor ontspanning en vermaak, is Deventer befaamd om zijn evenementen. In dit hoofdstuk schetsen we de uitgaansfunctie van de binnenstad – met name aan de hand van de ontwikkeling van de bezoekersaantallen – in de afgelopen vijf jaar. Ook besteden we aandacht aan het aantal arbeidsplaatsen en vestigingen dat de aanwezigheid van de horeca de binnenstad oplevert.

4.1. Evenementen en activiteiten

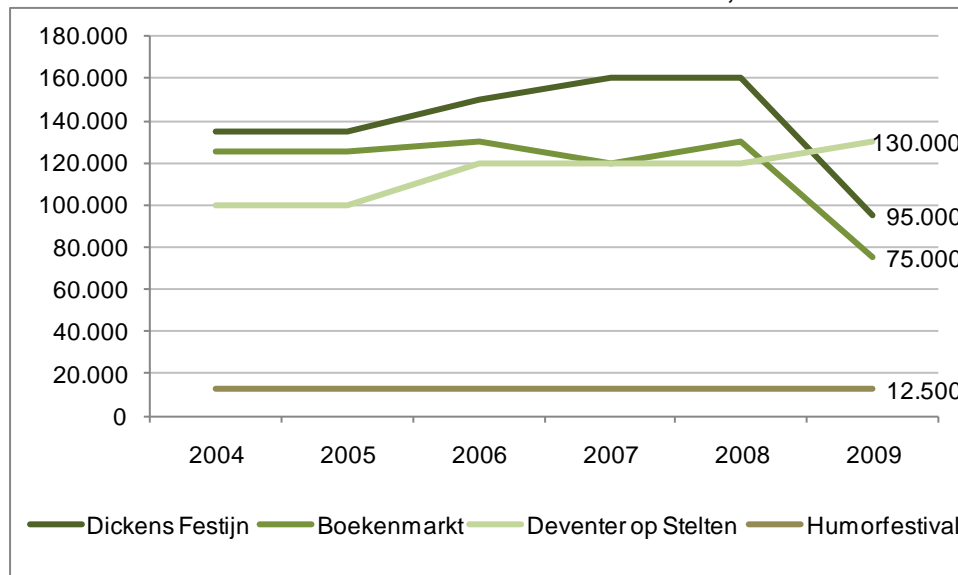
Deventer evenementenstad: slechte weersomstandigheden gooien roet in het eten

Het Dickens Festijn en de Deventer Boekenmarkt hebben in 2009 qua bezoekersaantallen zwaar geleden onder de slechte weersomstandigheden. Tijdens de Boekenmarkt heeft het van 's ochtends tot 's avonds aan één stuk door geregend, waardoor slechts 75.000 bezoekers op dit evenement zijn afgekomen (-42%). Koning winter zorgde voor een prachtige entourage tijdens het Dickens Festijn, maar door de hevige sneeuwval en barre kou was Deventer slecht bereikbaar met zowel het openbaar vervoer als de auto. En hoewel er bijna 100.000 mensen het tweedaagse evenement toch bezocht hebben, is dit 41% minder dan een jaar eerder.

Deventer op Stelten had geen last van slecht weer en trok 10.000 bezoekers meer dan een jaar eerder en kwam hierdoor uit op een totaal van 130.000 bezoekers. Ondanks minder bezoekers, wordt ook het Humorfestival tot de grote vier van Deventer gerekend. Het bezoekersaantal van dit festival is al jaren stabiel: 12.500.

In totaal hebben 310.000 bezoekers de vier grote Deventer evenementen bezocht in 2009, vergeleken met een jaar eerder is dit een afname van zeker 100.000 bezoekers.

FIGUUR 4.1: BEZOEKERSAANTALLEN GROTE EVENEMENTEN, 2004-2009

Bron: Evenementenbureau V.V.V. Deventer

Naast de vier grote evenementen, worden er jaarlijks nog meer evenementen georganiseerd in de Deventer Binnenstad, waaronder:

- De Goede Vrijdagmarkt;
- De Deventer Zomerkermis;
- Film op de Brink;
- Tour de Terras;
- Muziektotaal.

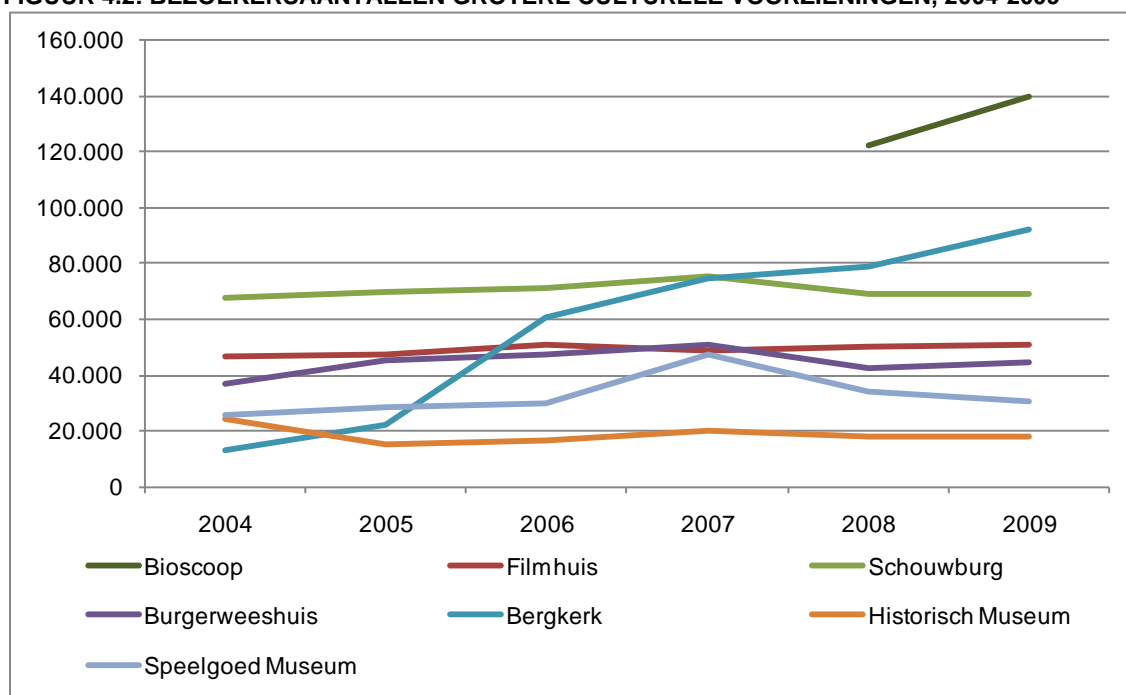
Deventer uitgaansstad: nieuwe locatie bioscoop grote impuls voor aantal bezoekers

Naast een groot aantal jaarlijkse evenementen, biedt Deventer ook een cultureel aanbod dat dagelijks dan wel niet wekelijks te bezoeken is. Het gaat onder meer om de volgende culturele instellingen in de binnenstad:

- De Deventer Schouwburg;
- Poppodium Het Burgerweeshuis;
- Filmhuis De Keizer;
- Bioscoop Luxor Theater Deventer (tot eind 2009 De Boreel geheten);
- Historisch Museum Deventer;
- Speelgoedmuseum Deventer en
- De Bergkerk.

Na een daling van het aantal bezoekers in het voorgaande jaar, hebben bovenstaande culturele instellingen in 2009 weer meer bezoekers getrokken. Gezamenlijk goed voor een aantal van ruim 305.000. Bioscoop Luxor trekt de meeste bezoekers: 140.000, bijna 20.000 meer dan een jaar eerder. Ook de Bergkerk laat wederom een stijgende lijn zien met 92.000 bezoekers (+17%). Het bezoekersaantal van Filmhuis de Keizer (+2%), de Schouwburg (+0%) en het Burgerweeshuis (+5%) is nagenoeg stabiel gebleven. De twee musea laten een daling van het aantal bezoekers zien in 2009.

FIGUUR 4.2: BEZOEKERSAANTALLEN GROTERE CULTURELE VOORZIENINGEN, 2004-2009

Bron: Gemeente Deventer

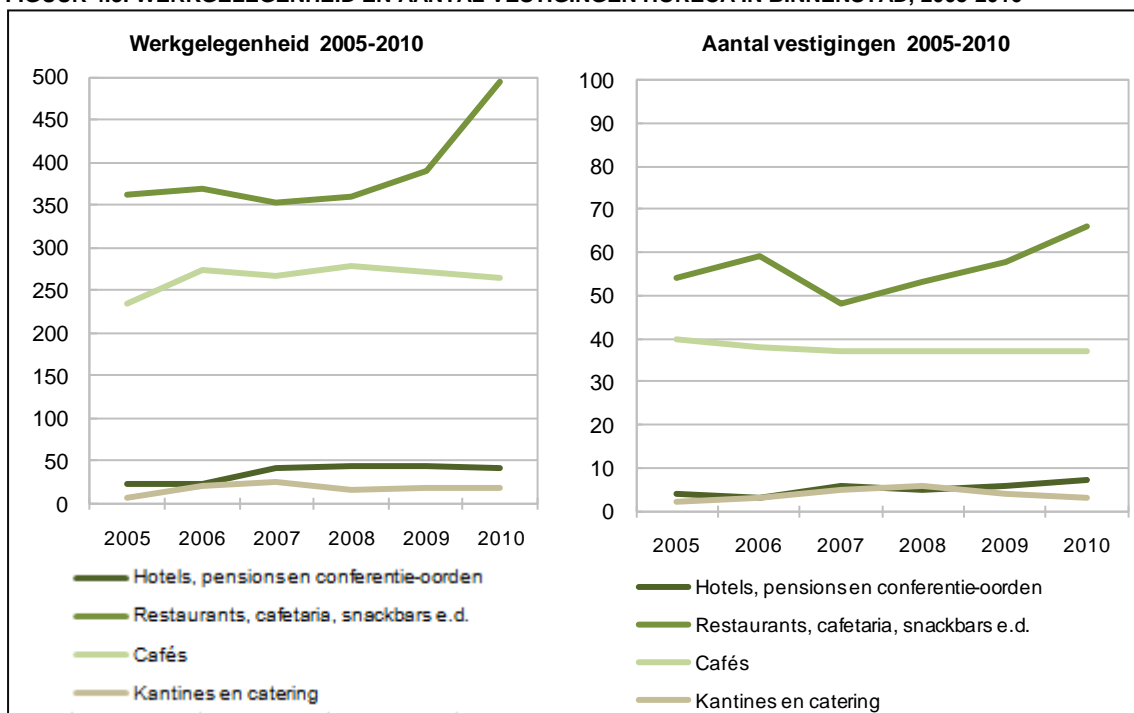
4.2 Horeca

In 2009 is een nieuwe nota horecabeleid vastgesteld door de gemeenteraad voor de komende vijf jaar. Voor de binnenstad geldt dat er ruimte is voor nieuwe partijen op verschillende locaties in de binnenstad. Deze nieuwe partijen moeten ertoe bijdragen dat het horeca-aanbod op de Brink en omgeving minder eenzijdig wordt.

In de horeca in de binnenstad zijn ruim 800 mensen werkzaam, verdeeld over 114 vestigingen. Dit betekent een toename van het aantal vestigingen en van het aantal arbeidsplaatsen in de horeca in de binnenstad ten opzichte van 2009.

- De werkgelegenheid is het sterkst gestegen bij de restaurants, cafetaria's, snackbars e.d.: 104 arbeidsplaatsen oftewel een stijging van 27%.
- Bij de andere drie branches is echter sprake van een daling van de werkgelegenheid van maximaal vijf procent.
- De stijging van het aantal vestigingen heeft zich voorgedaan bij de branches 'restaurants, cafetaria's, snackbars e.d' en 'hotels, pensions en conferentie-oorden'.

FIGUUR 4.3: WERKGELEGENHEID EN AANTAL VESTIGINGEN HORECA IN BINNENSTAD, 2005-2010

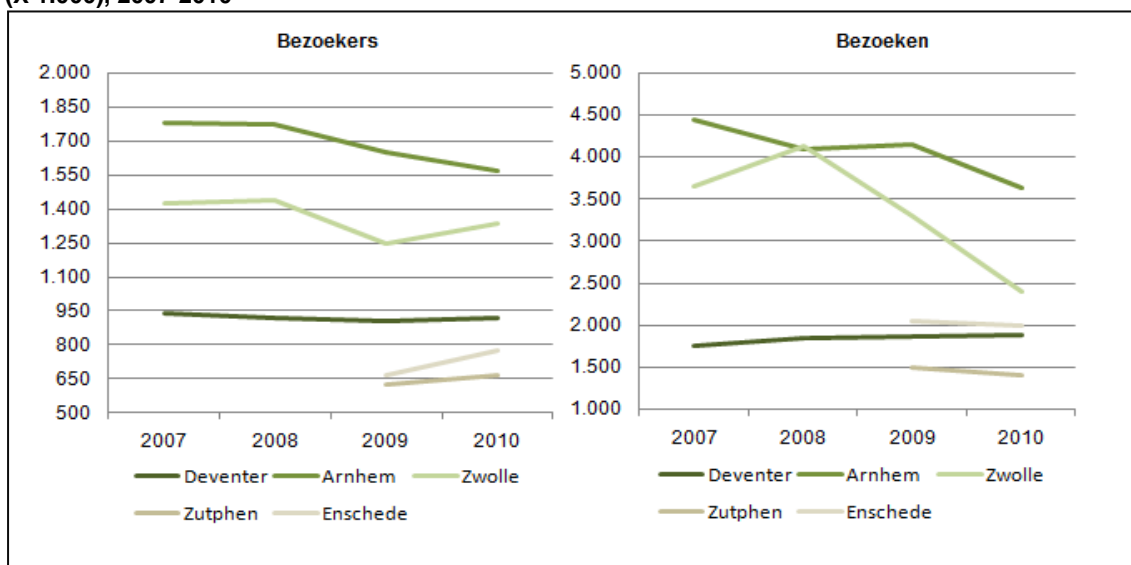
Bron: BIRO, bewerking gemeente Deventer

4.3 Toeristisch bezoek aan Deventer

Elk jaar wordt er door NBTC-NIPO Research een onderzoek gehouden naar toeristisch bezoek van Nederlanders aan Nederlandse steden, anders dan de eigen woonplaats. Het gaat om bezoeken die voor ontspanning en/of plezier gemaakt worden. Omdat een bezoek aan Deventer naar verwachting in de meeste gevallen gepaard zal gaan met een bezoek aan de binnenstad, is dit onderzoek opgenomen in deze monitor.

Voor 2010 raamt NBTC-NIPO het aantal bezoekers³ aan Deventer op 920.000 personen, die de stad in totaal 1.888.000 keer bezochten. Dit betekent dat het gemiddeld aantal bezoeken per bezoeker 2,1 is. In vergelijking met een jaar eerder is het aantal bezoekers toegenomen met 15.000 (+1,6%) en het aantal bezoeken met 17.000 (+0,9%).

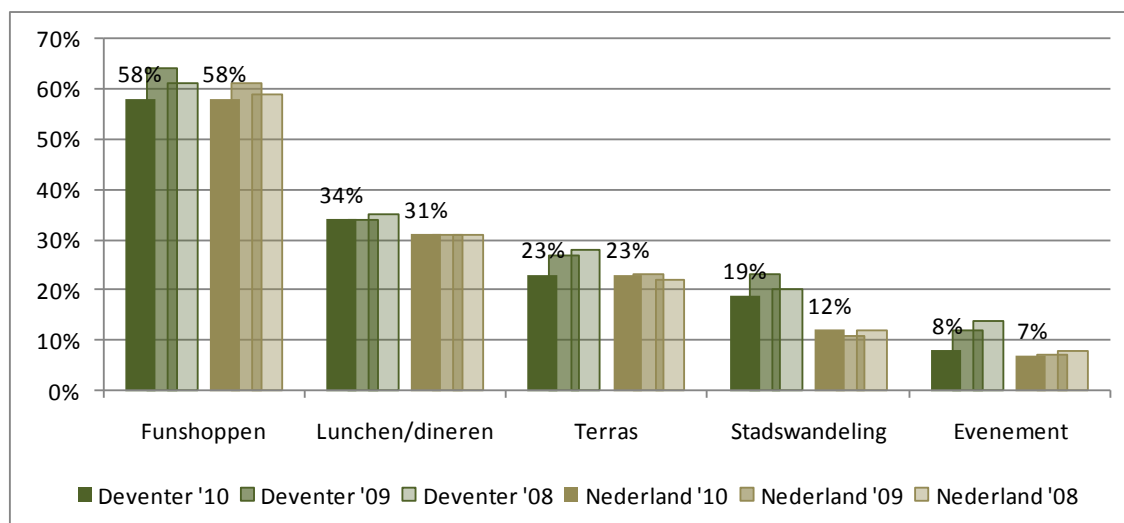
FIGUUR 4.4: AANTAL BEZOEKERS EN BEZOEKEN AAN DEVENTER EN OMLIGGENDE STEDEN (X 1.000), 2007-2010

Bron: NBTC-NIPO, bewerking gemeente Deventer

- De steden Arnhem en Zwolle trekken 70% respectievelijk 45% meer bezoekers dan Deventer. Zutphen en Enschede blijven achter ten opzichte van Deventer.
- Kijken we naar het aantal bezoeken, dan is alleen Zutphen in 2010 minder vaak bezocht.

FIGUUR 5.5: ONDERNOMEN ACTIVITEITEN, DEVENTER EN NEDERLAND, 2008-2010

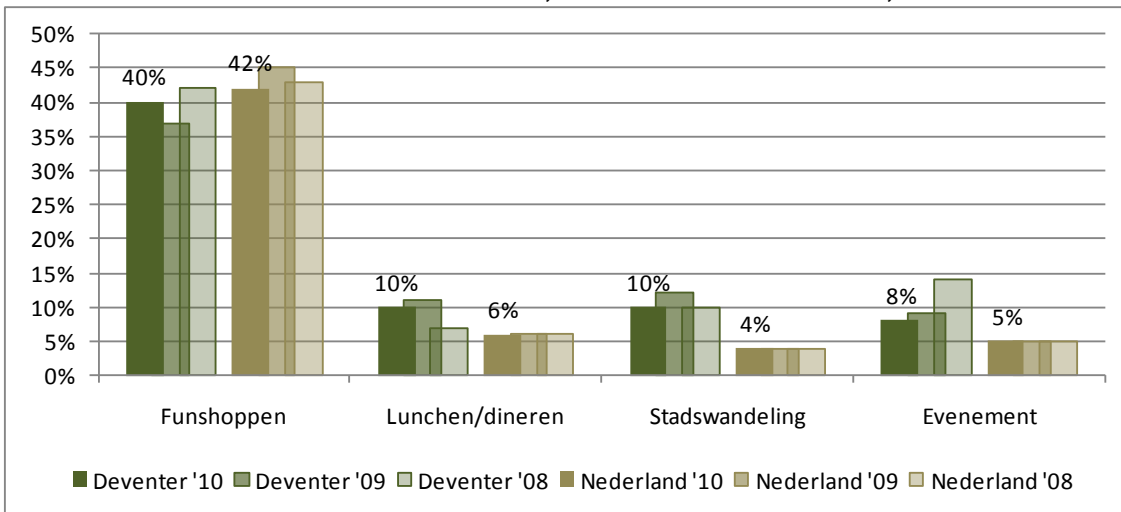

Bron: NBTC-NIPO, bewerking gemeente Deventer

³ Let op: het gaat hier dus om bezoek van Nederlanders aan de stad. Bezoek van buitenlandse toeristen en bezoek aan de eigen woonplaats blijven buiten beschouwing.

- Tijdens bijna zestig procent van de bezoeken is er gewinkeld voor het plezier. Geluncht of gedineerd is er tijdens één op de drie bezoeken (figuur 5.5).
- Vergeleken met het landelijk gemiddelde worden er relatief veel stadswandelingen gemaakt in Deventer: 19% tegenover 12%.
- Vergelijken we de ondernomen activiteiten in 2010 met die van voorgaande jaren, dan valt op dat men minder vaak een terrasje pakt, minder vaak een stadswandeling maakt en minder vaak naar een Deventer evenement gaat.

FIGUUR 5.6: BELANGRIJKSTE REDEN BEZOEK, DEVENTER EN NEDERLAND, 2008-2010

Bron: NBTC-NIPO, bewerking gemeente Deventer

- Funshoppen is de meest genoemde belangrijkste reden om een bezoek aan Deventer te brengen (40%), gevolgd door een bezoek voor een lunch of diner (10%) of een stadswandeling (10%).
- Vergelijken we dit met landelijke cijfers, dan valt op dat Deventer relatief vaak bezocht wordt voor een stadswandeling of lunch of diner. Landelijk is dit voor 4%, respectievelijk 6% van de bezoeken de belangrijkste reden. Landelijk is funshoppen voor de 42% van de bezoeken de belangrijkste reden.
- Bij het funshoppen wordt in zestig procent van de bezoeken kledingwinkels/boetieken aangedaan (NL: 67%), warenhuizen worden tijdens 51% van deze bezoeken binnengelopen (NL: 60%) en tijdens 34% van de funshopbezoeken wordt een boekhandel bezocht (NL: 21%).
- Gemiddeld wordt er per bezoek €41,- uitgegeven in Deventer, landelijk is dit hoger: €45,50.
- Tijdens 15% van de bezoeken wordt er echter niets uitgegeven. Dit is bijna het dubbele van het landelijk gemiddelde: 8%.
- Van de totale besteding wordt 41% in winkels uitgegeven. De horeca ontvangt 47% van de totale bestedingen. Landelijk is dit respectievelijk 46% en 40%.
- Kijken we naar de bezoekers, dan zien we dat Deventer bezocht wordt door relatief meer vrouwen (58%) dan mannen (42%). Landelijk is de verdeling nagenoeg gelijk.
- Twintig procent van de bezoekers komt uit Overijssel, 31% komt uit Gelderland.

5. Overige voorzieningen in de binnenstad

De binnenstad biedt ruimte aan een breed scala aan voorzieningen. Een deel van deze voorzieningen zijn reeds in hoofdstuk 4 aan bod gekomen. In dit hoofdstuk komen onder meer de bibliotheek, de Leeuwenkuil, onderwijs en parkeervoorzieningen aan bod.

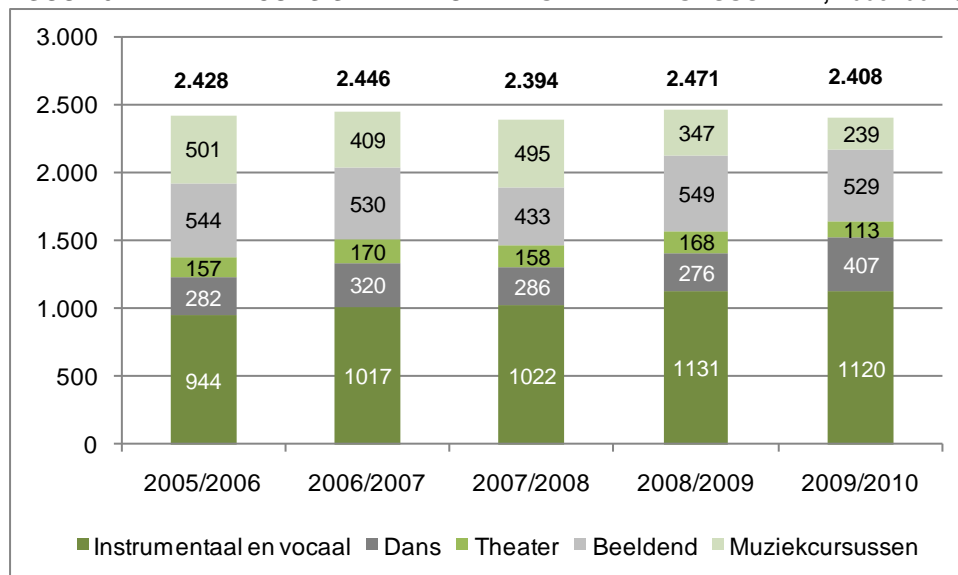
Centrale Bibliotheek: bijna 400.000 uitleningen per jaar

De Centrale Bibliotheek van de Openbare Bibliotheek Deventer (OBD) is gevestigd aan de Brink en heeft ruim 260.000 boeken en 50.000 niet-boeken, zoals cd's, in zijn collectie. Daarmee is het de grootste vestiging van de OBD in Deventer. De centrale vestiging van de OBD telt ruim 9.800 leden, dit is 37% van alle leden van de Openbare Bibliotheek Deventer⁴. Ook worden bij de Centrale Bibliotheek de meeste materialen uitgeleend: 41% van alle uitleningen van de OBD. Het gaat in totaal om bijna 400.000 uitleningen.

Leeuwenkuil: aantal cursisten blijft schommelen

De Leeuwenkuil verzorgt sinds het cursusjaar 2005/'06 cursussen op het gebied van muziek, dans, theater en beeldende kunst.

FIGUUR 5.1: AANTAL CURSISTEN LEEUWENKUIL NAAR CURSUSTYPE, 2005/'06-2009/'10

Bron: Gemeente Deventer

- De laatste vijf cursusjaren schommelt het totaal aantal cursisten tussen de 2.400 en 2.500.
- Het aantal danscursisten is het laatste jaar flink gestegen: bijna vijftig procent.
- De andere cursustypen laten echter een afname van het aantal cursisten zien.
- Nog altijd volgt bijna de helft van alle cursisten bij de Leeuwenkuil instrumentale of vocale lessen.

Onderwijs: aantal leerlingen ROC Aventus stabiel

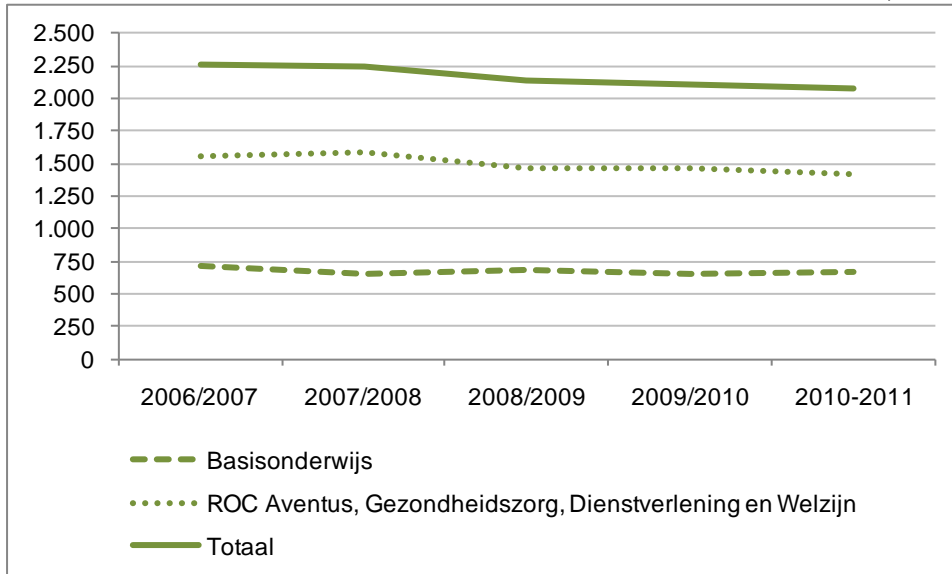
In de Deventer binnenstad zijn meerdere onderwijsinstellingen gevestigd: drie basisscholen en de sector Gezondheidszorg, Dienstverlening en Welzijn (GDW) van het ROC Aventus.

- Het aantal leerlingen dat in de binnenstad onderwijs volgt laat sinds het schooljaar 2006/'07 een dalende trend zien (figuur 5.2).
- Tweederde van de 2.076 leerlingen in de binnenstad volgt onderwijs aan het ROC.

⁴ Exclusief personeel dat ingeschreven staat als lid.

- Het beleid van de gemeente Deventer is erop gericht om leerlingen in het basisonderwijs in de eigen wijk naar school te laten gaan. Van alle 4-11 jarigen in de binnenstad volgt 80% ook onderwijs in de eigen wijk.
- Kijken we naar de herkomst van alle basisonderwijsleerlingen in de binnenstad, dan blijkt dat 26% uit de binnenstad komt. De overige 74% komt van buiten de binnenstad.

FIGUUR 5.2: AANTAL LEERLINGEN DAT ONDERWIJS VOLGT IN DE BINNENSTAD, 2006/'07-2010/'11

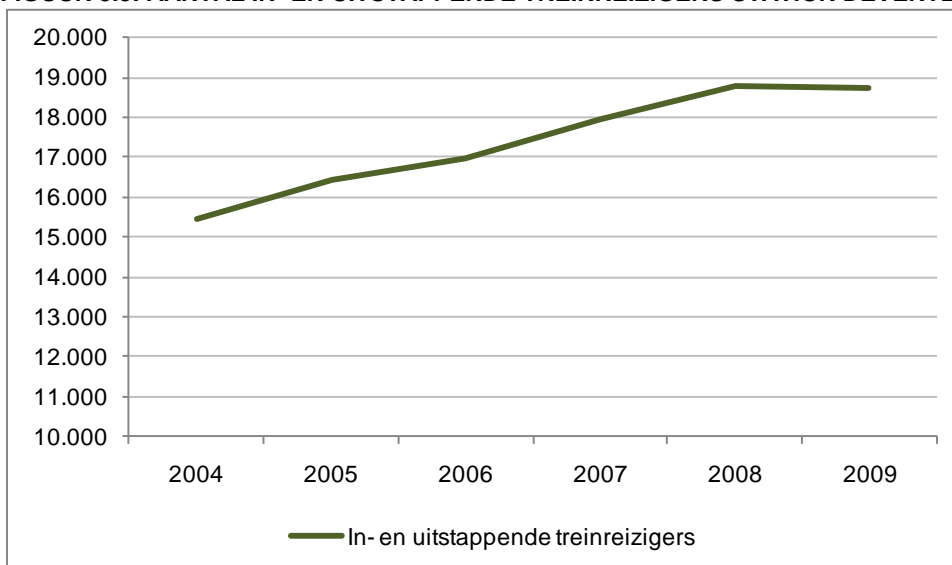
Bron: Scholen, Regionaal Opleidingen Centrum Aventus

NS-station Deventer: stijgende lijn in- en uitstappende treinreizigers

Deventer kent twee NS-stations: station Deventer en station Deventer-Colmschate. Het station Deventer stamt uit het begin van de twintigste eeuw en is gelegen aan de rand van de binnenstad. Vanuit Deventer gaan er rechtstreekse verbindingen naar Zwolle, Enschede, Roosendaal, Amsterdam, Schiphol, Rotterdam en Den Haag. Dit maakt dat het station van Deventer als knooppunt gezien kan worden.

- Op een gemiddelde werkdag in 2009 maakten volgens de NS bijna 19.000 reizigers gebruik van het station Deventer (figuur 5.3).
- Ten opzichte van 2008 is het aantal in- en uitstappende treinreizigers in 2009 nagenoeg gelijk gebleven, ten opzichte van 2004 is er sprake van een stijging van 21%.

FIGUUR 5.3: AANTAL IN- EN UITSTAPPENDE TREINREIZIGERS STATION DEVENTER, 2004-2009

Bron: Nederlandse Spoorwegen

Parkeren in de binnenstad

Een actueel onderwerp in het lokale maatschappelijke en politieke debat is het parkeren in de binnenstad.

In 2010 heeft de gemeente Deventer een onderzoek uitgevoerd naar parkeren in de gemeente. Hierbij is onderscheid gemaakt naar verschillende gebieden. Twee van deze gebieden zijn binnenstad-centrum (figuur 5.4: rood gearceerd) en binnenstad-overig (figuur 5.4 blauw gearceerd). De belangrijkste uitkomsten van dit onderzoek worden hieronder gepresenteerd.⁵

Figuur 5.4: Onderzoeksgebieden parkeerpeiling gemeente Deventer

Bron: Google Earth, 2010 (bewerking gemeente Deventer)

Parkeren door bewoners

- In binnenstad-centrum beschikt 63% van de bewoners ouder dan 18 jaar over één auto, 17% heeft meerdere auto's en 21% heeft geen eigen auto. In binnenstad-overig is het autobezit kleiner: 54% heeft één auto, 16% heeft er meerdere en 30% heeft geen auto.
- Tweederde van de autobezitters in binnenstad-centrum heeft een parkeervergunning. Van deze groep is 71% tevreden over de vergunning, 4% is ontevreden.
- In binnenstad-overig heeft 58% een parkeervergunning. Hiervan is 70% tevreden en 8% ontevreden over de vergunning.
- Bijna 80% van de autobezitters in binnenstad-centrum ervaart parkeerproblemen in het eigen gebied. In binnenstad-overig geldt dit voor 65%.

Parkeren door bezoekers in de binnenstad

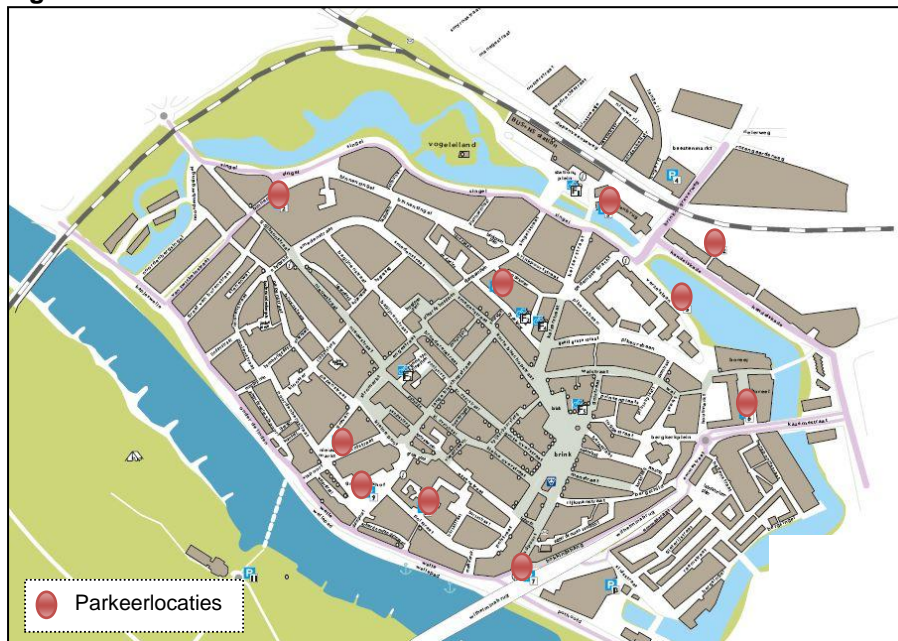
Onder bezoekers worden autobezitters uit de stad Deventer verstaan die niet woonachtig zijn in binnenstad-centrum of binnenstad-overig.

- Bijna driekwart van de bezoekers pakt wel eens de auto om te gaan winkelen in de binnenstad, bijna de helft doet dit wel eens om uit te gaan. In mindere mate gaat men met de auto naar evenementen of het werk in de binnenstad (beide 11%).
- De bereikbaarheid van de binnenstad om te gaan winkelen wordt door zestig procent als goed ervaren. Eén op de drie vindt de bereikbaarheid matig en vijf procent noemt deze slecht.
- Indien men gaat winkelen in de binnenstad, dan parkeert men vooral in de Centrumgarage Sijzenbaan. Gaat men uit, dan kiest men vooral voor het parkeerterrein Pikeursbaan.

⁵ Het gehele onderzoek vindt u op www.deventerkennisnet.nl

- Met winkelen en uitgaan ervaart de meerderheid (circa 75%) geen parkeerproblemen. Maar bij evenementen zijn er wel parkeerproblemen, aldus zeventig procent van de bezoekers.

Figuur 5.5 Parkeerlocaties in de binnenstad

Bron: VVV Deventer (bewerkt door gemeente)

6. Veiligheid in de binnenstad

In 2010 heeft het KVO (Keurmerk Veilig Ondernemen), een samenwerkingsverband tussen politie, gemeente, brandweer en ondernemers, een onderzoek laten uitvoeren onder alle ondernemers in de binnenstad. Dit onderzoek gaat onder andere in op onveiligheidsgevoelens, ervaren overlast en slachtofferschap. Twee op de drie ondernemers hebben de enquête ingevuld, dit is een respons van 66%. Hieronder vindt u een samenvatting van de uitkomsten van dit onderzoek voor de binnenstad.

6.1 Onveiligheidsgevoelens

- Twintig procent van de ondernemers of het personeel van deze ondernemers heeft zich soms onveilig gevoeld in het bedrijf het afgelopen jaar. De overige tachtig procent geeft aan dat dit (vrijwel) nooit het geval was.
- Eveneens twintig procent geeft aan dat hij of zij daadwerkelijk wel eens bedreigd is. In de meeste gevallen was er sprake van geestelijk geweld.
- Op de vraag of men het idee heeft dat de kans om als ondernemer slachtoffer te worden van een misdrijf is toegenomen, antwoordt 32% bevestigend. Dertig procent geeft aan dat deze kans de afgelopen jaren gelijk is gebleven en een enkeling heeft het idee dat die kans is afgenomen. Bijna veertig procent wist deze vraag niet te beantwoorden.

6.2 Overlast

- Circa een kwart van de ondernemers heeft het afgelopen jaar (erg) veel overlast ervaren van fout geparkeerde (brom)fietsen en scooters.
- De overlast van (brom)fietsers door winkelstraten/passages rijden is groter: 38% ervaart hier (erg) veel overlast van).
- De meerderheid ervaart weinig tot geen overlast van bepaalde (groepen) mensen in of bij het bedrijf.

TABEL 6.1: ERVAREN OVERLAST, 2010

	<i>weinig tot geen overlast</i>	<i>een beetje overlast</i>	<i>(erg) veel overlast</i>
fout geparkeerde (brom)fietsen en scooters	50%	23%	27%
(brom)fietsers die door winkelstraten/ passages rijden	38%	24%	38%
vervuiling directe omgeving	40%	36%	24%
gedrag van bepaalde (groepen) mensen in of bij het bedrijf	62%	31%	7%

- Met name op de momenten dat men uitgaat in de stad wordt overlast ervaren:
 - In de nacht van dinsdag op woensdag (door 39% van de respondenten);
 - Donderdagavond tussen 18-24u (25%) en op
 - Zaterdagavond tussen 18-24u (59%).

6.3 Slachtofferschap

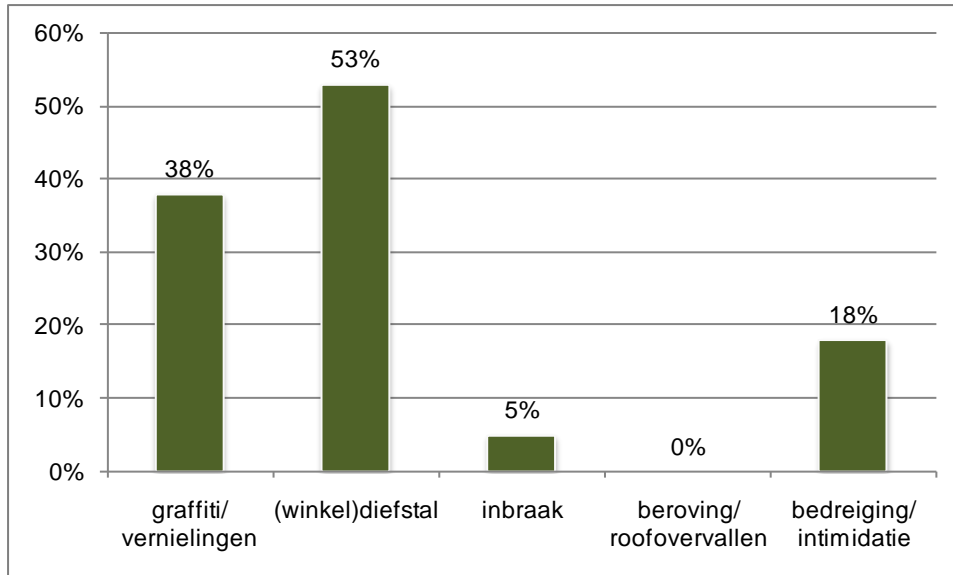
Graffiti en vernielingen

- Veertig procent van de ondernemers is het afgelopen jaar slachtoffer geweest van vernieling en/of graffiti. In de meeste gevallen is dit hooguit twee keer voorgekomen.
- Echter, iets meer dan zeven procent heeft graffiti en/of vernielingen als een (zeer) ernstig probleem ervaren het afgelopen jaar.

Diefstal

- De helft van de ondernemers en winkeliers heeft het afgelopen jaar iemand in de zaak betrap op diefstal. Bij één op de drie is dit maximaal vijf keer het geval geweest, tien procent heeft zes tot tien keer iemand betrap op diefstal.
- Daarnaast heeft een kwart van de ondernemers op een later moment diefstal ontdekt.
- Voor één op de vijf ondernemers was (winkel)diefstal het afgelopen jaar een (zeer) ernstig probleem. Bijna de helft ervaart het helemaal niet als een probleem.

FIGUUR 6.1: SLACHTOFFERSCHAP NAAR TYPE DELICT, 2010

Bron:

Inbraak

- Inbraak is bij vijf procent van de ondernemers aan de orde geweest het afgelopen jaar. Bijna tien procent is slachtoffer geweest van een poging tot inbraak.

Beroving en roofovervallen

- Geen enkele respondent heeft aangegeven het afgelopen jaar slachtoffer geweest te zijn van een beroving of roofoverval in het bedrijf.

Bedreiging en intimidatie

- Achttien procent van de ondernemers, of het personeel, is het afgelopen jaar bedreigd of geïntimideerd.

Brandveiligheid

- Dertig procent van de bedrijven beschikt over een door de brandweer goedgekeurd ontruimingsplan.
- De helft van de bedrijven beschikt over opgeleide BHV-ers.

Colofon

Uitgave: MKB Deventer, gemeente Deventer, VCOD en Stichting Deventer Binnenstadsmanagement
Tekst: Team Kennis en Verkenning, Eenheid Strategische Ontwikkeling, Gemeente Deventer
Ontwerp/Vormgeving/Drukkerij: VDA-groep, Deventer
Oplage: 500
De Binnenstadsmonitor is gedrukt op FSC gecertificeerd papier.
Juli 2011

Het idee is dat je ondernemers de ruimte moet geven.

Op weg naar een gezond economisch Nederland lopen ondernemers voorop. Daarom krijgen ze van Rabobank alle ruimte. Dat doen we door ondernemers met elkaar in contact te brengen. Waardoor ideeën en kennis eenvoudig worden uitgewisseld. Daarmee verruimt u als ondernemer direct uw blikveld. Dat is de gedachte. Dat is het idee.

Rabobank investeert graag in ondernemerschap.

Rabobank. Een bank met ideeën.

Een financiële oplossing zo solide als uw plan. Dat is het idee.

Uw onderneming ziet kansen die anderen niet zien. Om te groeien heeft u behoefte aan iemand die niet in barrières denkt, maar in mogelijkheden. Een sparringpartner die de deskundigheid, de branchekennis en het netwerk in huis heeft om uw groeiplannen te realiseren. De Rabobank is die partner. Wilt u ook een financiële oplossing voor uw groeiplannen? Neem dan contact op met Rabobank Salland (0572) 33 85 00.

Uw business gaat altijd verder,
ons commitment ook.

Rabobank. Een bank met ideeën.